

☆ અનુક્રમણિકા ☆

- આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ ક્ષિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક છૂટક નકલ ૬-૦૦ વાર્ષિક લવાજમ દેશમાં રૂ. ૨૫-૦૦ આજીવન ૨૫૧-૦૦ વિદેશમાં વાર્ષિક રૂ. ૩૦૦-૦૦ (વિમાનથી) આજીવન ૩૦૦૦-૦૦
- સંસ્થાપક : પ. પૂ. યોગેશ્વરજી સર્વમંગલ ચે. ટ્રસ્ટ (રજી. અમદાવાદ).
 - તંત્રી-સંપાદક : શ્રી નારાયણ હ. જાની.
 - પ્રકાશન અને પ્રાપ્તિસ્થાન : 'અધ્યાત્મ' પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ બી. સરદારનગર, ભાવનગર-૧. ફોન : ૨૫૬૫૮૧૧, ૨૫૬૦૬૪૯
 - ADHYATMA Email Address : adhyatma_editor@yahoo.co.in
 - You can know about Shree Mahatmaji & Shree Ma from Website "SWARGAROHAN.ORG"
 - અધ્યાત્મના સહાયક સ્વજનો : ૧. ડો. બી. જે. જાગણી, ૨. શ્રી ગોરધનભાઈ કલોલા અને ૩. શ્રી જયોત્સ્નાબેન ભરતકુમાર ત્રિવેદી.
 - તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક : નારાયણ હ. જાની.
 - મુદ્રણસ્થાન : રાધેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ૫૩/૫૪ સી-૧, બોરડીગેટ, ભાવનગર-૧.

★ લેખકોને નિમંત્રણ ★

- અધ્યાત્મમાં લેખો, ભજનો કે ગીતો મોકલાવવા લેખકોને નિમંત્રણ છે. અધ્યાત્મની ભાવનાને અનુરૂપ જ લેખો સ્વીકારવામાં આવશે.
- લખાણ કાગળની એક બાજુ ને સારા મોટા અક્ષરે લખેલું હોવું જરૂરી છે. બીજાં સામયિકોમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ લેખોની નકલો ન મોકલાવવા વિનંતી છે.

★ અધ્યાત્મ અંગે સૂચનો ★

- ગ્રાહકોને ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવો.
- 'અધ્યાત્મ' જો આપને ગમ્યું હોય તો આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરતાં રહેશો.
- 'અધ્યાત્મ' દર માસની ૧૭ તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તો જરૂર મોકલી આપશે.
- પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
- 'અધ્યાત્મ' અંગે કોઈ સૂચનો કરવાના હોય તો નિઃસંકોચ કરવા અનુરોધ છે.
- દર મહિનાની તા. ૧૦ સુધીમાં જે ગ્રાહકોનાં નામ અત્રે મળી જશે, તેમને તા. ૧૭ મી એ અંક રવાના કરવામાં આવશે.

અભિનંદનીય સહાય	મા સર્વેશ્વરી ૩
શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત	મા સર્વેશ્વરી ૪
મૌન દશાબ્દી પર્વનિમિત્તે	
એક અનોખો અર્ધ	અર્પિતા જોષી ૧૧
પળે પળે પ્રભુનો પ્રસાદ	ડો. પ્રકાશ ગજજર ૧૬
શ્રી શ્રી મા શારદાદેવી—	
કસોટીકાળ (૪)	પ્રો. અરુણિકા મનોજ દરૂ ૨૪
શ્વેતવસ્ત્રધારિણી સંન્યાસીની મા સર્વેશ્વરી	નારાયણ હ. જાની ૩૦
પ્રભુ સાથેનું અનુસંધાન (૩)	ઉન્મેશભાઈ મહેતા ૩૬
પૂજ્ય યોગેશ્વરજીદ્વારા રચાયેલ	
તુલસીકૃત રામચરિતમાનસનું	
રસદર્શન—૬	નિર્ભયરામ કા. વૈષ્ણવ ૪૨
જીવનમુક્ત જ્ઞાની—સંત નિપટ	
નિરંજન	પ્રો. ડો. ધર્મેન્દ્ર માસ્તર ૪૭
પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજીની અમૃતવાણી	
પુરુષોત્તમયોગ	શ્રી યોગેશ્વરજી ૫૩

● જન્મદિનની શુભકામના ●

આ વર્ષે ૧૩ નવેમ્બરે—પોતાના ૬૩ મા જન્મદિને પૂ. મા સર્વેશ્વરી આપણી વચ્ચે પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપે ઉપસ્થિત હશે કે કેમ, તે ખબર નથી. છતાં પૂ. માનો એ જન્મદિન આપણે માટે મંગલ મહોત્સવના પર્વસમો છે. એટલે હે મા, સમગ્ર યોગેશ્વર પરિવાર તેમ જ અધ્યાત્મના વાચકો આપને અંતરના અંતરતમમાંથી શુભેચ્છાઓનો પુષ્પગુચ્છ ધરીએ છીએ તે સ્વીકારવા વિનંતી છે.

— તંત્રી

❁ અભિનંદનીય સહાય ❁

પરમ પૂજ્ય શ્રી ગુરુદેવ પ્રભુ,
પ્રણામ હો, પ્રણામ હો, પ્રણામ હો.
આપના પુનિત સ્પર્શે વિદેશની ધરતી ઉપર
કેનેડા-ટોરન્ટોમાં ૧૯૮૧ ના ડીસેમ્બરમાં શ્રી
યોગેશ્વર ધ્યાન કેન્દ્રનો પ્રાદુર્ભાવ થયો.
મા સર્વેશ્વરીની નિયમિત થતી વિદેશયાત્રાથી
શ્રી યોગેશ્વર યુવા કેન્દ્ર પણ પ્રારંભ પામ્યું.
આપે અમને જગાડ્યા, વ્યસન મુક્ત કર્યા,
પવિત્ર પંથે પગલા ભરતા થયા અને શ્રી સુરેશ-
ભાઈ શાહના અતિનિયમિત પ્રયત્નોથી અને
શિસ્તના પાઠ શીખતા સત્સંગ સુખ પામ્યા.
આપનું સ્થાપેલું 'અધ્યાત્મ' માસિક અમને
૨૫ વરસથી આ સુખ ધરતું રહ્યું છે.
એવા અનંત ઉપકારોનું સ્મરણ કરતાં કરતાં
અમે આ અંક આપના તીર્થચરણે અર્પણ કરતાં
ધન્યતા અનુભવીએ છીએ.

—શ્રી યોગેશ્વર ધ્યાન કેન્દ્ર
શ્રી યોગેશ્વર યુવા કેન્દ્ર
ટોરન્ટો, કેનેડા.

વરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો
—મા સર્વેશ્વરી

વર્ષ : ૨૭ નવેમ્બર-૨૦૦૫ અંક ૨

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત

—મા સર્વેશ્વરી

તા. ૧૯-૧૧-૮૧ ગુરુવાર, કારતક વદ આઠમ,
વિ. સં. ૨૦૩૮, સ્થળ : સાન્ડ્ઝાન્સીસકો, અમેરિકા.

સવારે સમયસર ૬:૧૫ મિનિટે પૂ. શ્રી સ્નાન કરી લે છે.
નિયમિત વ્યાયામ, મંત્રજપ કરી લે છે. દૂધ પીતા પહેલાં પૂ.
શ્રી લઘુશંકા માટે બાથરૂમમાં જાય છે. ત્યાંથી આવીને હાથ,
પગ ધોઈ ત્રણ કોગળા કરતાં સર્વેશ્વરીને કહે છે, 'અમે
બોર્ડીંગમાં મુંબઈ ભણતા ત્યારે આ શીખવેલું કે સંડાસ જઈને
આવો એટલે હાથ ધોવાના, પગ ધોવાના, ત્રણ કોગળા
કરવાના. એવું ન કરે તેને શિક્ષા થતી. (૧) 'ૐ ભુપુનાતુ,
(૨) ૐ ભુવ:પુનાતુ, (૩) ૐ સ્વ:પુનાતુ...' મંત્રો
બોલવાના. શરીર, મન પવિત્ર થાય એવી ભાવના સાથે. અમે
નાનકડા એટલે ચઢી જ પહેરવા આપતા. સહેજ મોટા થાય
એટલે પાયજામા આપતા.

નવેમ્બર : ૨૦૦૫

૫

પૂ. શ્રીએ આજે પોતાનું બાળપણ ને તેની સારી ટેવોનું સ્મરણ કર્યું. ત્યાર પછી દૂધ પીવાનું બને છે. દૂધ પીતાં માતાજી-ને યાદ કરે છે. પછી લેખનકાર્યમાં મગ્ન બની જાય છે.

સાડા અગિયારે પૂ. શ્રી મુલાકાત માટે બહાર આવે છે. સર્વેશ્વરી અગિયાર વાગ્યે દાળદોકળી બનાવવા જાય છે. આજે મુલાકાતીઓની સંખ્યા વધુ હતી. શ્રીસન્મુખભાઈ પણ આવ્યા હતા. પૂ. શ્રીને પોતાના ઘેર રહેવાની વિનંતિ કરે છે.

હીરાભાઈ પૂ. શ્રીને કહે છે : આજે હરેકૃષ્ણ મંદિર જોવા જઈએ પણ તેનાં બપોરે દર્શન ન થશે.

પૂ. શ્રી : દર્શનનો અમને બંનેને મોહ નથી. આ બધા દેવ છે, હાલતા ચાલતા. લો આ હસ્યા, આ માથુ હલાવ્યું. આ દર્શન જ છે ને! અનેક રૂપોમાં રહેલા વ્યાપક પ્રભુને જોઈએ.

એમ કહી તિરૂપતિના મંદિરમાં પોતે ન ગયા તેની વાતો કરે છે. એવામાં ત્રણ નવા મુલાકાતીઓ આવે છે. જેમનો ગઈ-કાલનો એક એક પ્રશ્ન પૂછવાનો બાકી છે. તેઓ પ્રશ્ન પૂછે છે.

પ્રશ્ન : કુંડલીની શક્તિ શી રીતે જાગે? શું તે નામજપથી જાગે? કુંડલીની શક્તિ જાગી છે એવી ખબર કઈ રીતે પડે?

પૂ. શ્રી : શાસ્ત્રોમાં કેટલાક લક્ષણો બતાવ્યાં છે.

એક લક્ષણ : શરીર હળવું બની જાય, આરોગ્યમય ને ભૂખ, તરસ, નિદ્રા ઓછી છતાં સ્ફૂર્તિ રહે. આ શારીરિક લક્ષણો. આંખમાં ઓજસ, મુખ પર કાન્તિ, વાણી મધુર અને અમોઘ બને.

મનનાં લક્ષણો : વિકારો મટે, કામ મટે, ક્રોધ મટે. લોભ, અહંકાર ન થાય. હંમેશા પ્રસન્નતા, સાત્ત્વિકતા, પ્રભુપરાયણતા રહે. એથી પણ આગળ ચાલીએ તો એની અસર આજ્ઞાયક પર

૬

અધ્યાત્મ

થાય. ત્યાં સિદ્ધપુરુષોનાં દર્શન થાય. આશીર્વાદ મળે, વાતો થાય. ધ્યાનાવસ્થા ને જાગ્રત અવસ્થામાં નાદ સંભળાય. કીડી ચઢે એવું ને પાછળના ભાગમાં કોઈ ટકોરા મારે એવું અનુભવાય.

કુંડલીની મંત્રથી જાગે. વળી સંતકૃપાથી પણ જાગે. આસનો-થી જાગે. પૂર્વે જેની ખેડ સારી હોય તેની પણ જાગે. સાત્ત્વિક જીવનથી જાગે. પણ કુંડલીની જાગે કે નહીં તેની ચિંતા નહીં કરો. તેના સ્વામી પ્રભુની જ ચિંતા કરો. પ્રભુ પ્રત્યે જ વધુ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરો. આપણી યાત્રા આત્મા તરફની જ હોવી જોઈએ, તે જ યાત્રા.

આ પ્રશ્ન શ્રી ભાલચંદ્ર વૈદ્ય પૂછે છે. તેમણે ગઈકાલે પણ પ્રશ્ન પૂછ્યા હતા.

પ્રશ્ન : કૃષ્ણ, રામ, શંકર બધા જ અવતારી છે તો એમાં સાયેસાય અમારે કોને ભજવા?

પ્રશ્ન : ગાયત્રી મંત્ર અશુદ્ધ બોલાય તોપણ દોષ ન લાગે એ ખરું છે?

પ્રશ્નોત્તરીમાં સમય થઈ ગયો. સૌએ પ્રણામ કરી, પ્રસાદ લઈ વિદાય લીધી. આજે દાળદોકળીનું ભોજન પૂ. શ્રી લે છે.

ભોજન બાદ એક કલાક પછી બહાર જવાનું બને છે. આજે બે-બ્રીજ, હરે કૃષ્ણ મંદિર ને મુક્તાનંદનો આશ્રમ જોવાનો કાર્યક્રમ હતો.

બે બ્રીજ પસાર કરીને જ ઓકલેન્ડના વિસ્તારમાં જઈ શકાય છે. દરિયા ઉપર ૧૯૩૯ માં બંધાયેલો એ ૭ માઈલ લાંબો પૂલ છે. એ પૂલ એટલે કે એક સાથે ચાર ગાડી એક દિશામાં નીચેના પૂલ પરથી ઓકલેન્ડમાં જાય. વળી ફરી આ

નવેમ્બર : ૨૦૦૫

૭

તરફ આવવા પૂલનો ઉપરનો રસ્તો, એટલે કે માળવાળા પૂલના માર્ગનો ઉપયોગ થઈ શકે! કુદરતી દૃશ્ય ખૂબ સરસ હતું. દરિયા ઉપરનો એ માર્ગ પસાર કરી બે ગાડીઓ હરેકૃષ્ણ મંદિરે પહોંચી. ત્યાંથી સ્વામી મુક્તાનંદના સ્થાનમાં જવાનું હતું. માર્ગ ખબર ન હતો. પૂછપરછથી કશું જણાયું નહીં.

છેવટે પૂ. શ્રીએ કહ્યું : ગાડી આગળ લો. પોસ્ટ ઓફિસ કે સ્ટોર આવે ત્યાં પૂછજો.

અને ઓકલેન્ડ તરફ ગાડી ચાલવા લાગી અને થોડી જ મિનિટમાં જ્યાં એ સ્થાન હતું ત્યાં જ પ્રભુકૃપાએ પહોંચવાનું બને છે! પૂ. શ્રીએ ઓકલેન્ડ તરફ ગાડી વળતી હતી ત્યારે પરમશક્તિનો સંપર્ક કરી જાણી લીધું કે ‘આ દિશામાં આગળ ચાલો. થોડી જ વારમાં આવશે.’ ને સાથે જ કોઈને પણ પૂછ્યા વિના આશરે જ ઓકલેન્ડ તરફ ગાડી ચાલી ને આવી ગયા!

એક મોટી હોટલને ખરીદીને આ સ્થાન તૈયાર થયું છે. સિદ્ધયોગ મેડીકલ સેન્ટર-વિશાળ હોલ છે. જેમાં શ્રીનિત્યાનંદ મહારાજ, શ્રીમુક્તાનંદ મહારાજ, શ્રીરંગઅવધૂત, શ્રીરણછોડ-દાસજી, શ્રીસાંઈબાબા, શ્રીઅક્કલકોટના સ્વામી, વગેરેની મોટી મોટી તસ્વીરો જોવા મળી. વિશાળ ભોજનાલય ટેબલ-ખુરશી વાળું જોવા મળ્યું. એક અંગ્રેજ સાધુ એ સ્થાન બતાવતા હતા. પાછળના ભાગમાં શ્રી નિત્યાનંદ મહારાજની કાળા પથ્થરની બેઠેલી મૂર્તિ હતી. ત્યાં જ ઉપરના ભાગમાં સ્વામી મુક્તાનંદજીનું નિવાસ સ્થાન હતું. વિદાય વેળાએ તે સાધુએ પૂ. શ્રીને બે નાનકડી પુસ્તિકા ને બે ફોટા વગેરે ભેટ આપ્યું. શ્રી મુક્તાનંદના સ્થાનમાં ફરતા ફરતા ફોટો ખરીદવાની ભાવના મનમાં રમતી હતી. ત્યાં જ તે સાધુપુરષે ફોટા આપ્યા, આનંદ થયો.

ત્યાંથી ઉતારા ઉપર જવાનું બન્યું. આ બધાં સ્થળોએ જતા

૮

અધ્યાત્મ

પહેલાં પૂ. શ્રી જ્યારે બેઠક રૂમમાં આવીને બેઠા ત્યારે સહજ રીતે પૂ. શ્રીએ માતાજીની માંદગીની વાત શરૂ કરી. જેમાં કહ્યું :

માતાજીની માંદગી સમયે મા સર્વેશ્વરીએ અદ્ભુત સેવા કરી. મા સર્વેશ્વરીએ પહેલાં તપ કર્યું, વેદના વેઠી, પ્રતિકૃળતા ને ગડમથલનો સમય પણ પસાર કર્યો. દૂધ ઉપરના વ્રતવાળાં તપ પણ કર્યા ને અંતે સેવા પણ કરી.

ઉતારા પર આવી પૂ. શ્રીએ આરામ કર્યો. સાડા છ વાગ્યે ધ્યાનની બેઠક થઈ. ધ્યાનના કાર્યક્રમ પછી પ્રવચન સ્થળે ભારતીય હોલમાં જવાનું બન્યું. પ્રવચનનો હોલ વિશાળ છે. સ્ટેજ ઉપર બે સોફા મૂકવામાં આવ્યા છે. દરરોજની જેમ ફૂલોની કલગી ને ચંદનતિલકથી પૂ. શ્રીનું ને મા સર્વેશ્વરીનું સ્વાગત થાય છે. પ્રવચનને અંતે સર્વેશ્વરી ભજનો ગવડાવે છે.

પ્રવચન બાદ ઉતારા પર આવી પૂ. શ્રી દૂધ પીને થોડી મીઠાઈ લઈ આરામ કરે છે. પૂ. શ્રી આશા સાથે સર્વેશ્વરીની સેવા ને માતાજીના પ્રેમભાવની વાતો કરે છે. સર્વેશ્વરી પૂ. શ્રીની સૂચનાથી મીઠાઈનો પ્રસાદ સૌને વહેંચે છે. ત્યાર બાદ થોડી વાતો કરી આરામ કરે છે. હરિ: ઠું

તા. ૨૦-૧૧-૮૧ શુક્રવાર, કારતક વદ નોમ,
વિ. સં. ૨૦૩૮, સ્થળ : સાન્ડાન્સીસકો, અમેરિકા.

સવારે સમયસર સ્નાન, વ્યાયામ, મંત્રજપ, દૂધ પીવું, લેખનકાર્ય કરવું, વગેરે નિત્યકર્મ નિયમિત થાય છે.

સાડા અગિયારે પૂ. શ્રી બેઠકના ઓરડામાં આવે છે, ત્યારે પૂ. શ્રી દરરોજની જેમ ‘રસોઈ કેટલે આવી’ એમ પૂછી રસોડા-માં આવે છે. રસોડામાં વાસણો પાસે આવી થોડી જ ક્ષણો ઉભા રહી બેઠક રૂમમાં બેઠક લે છે.

ચાર પાંચ મુલાકાતીઓ બેઠા છે. પૂ. શ્રીની વિદેશયાત્રાથી કેટલાકને સત્સંગ મળતાં જીવન પરિવર્તન થાય છે તેની વાત નીકળતાં પૂ. શ્રીએ કેનેડાના એરપોર્ટ ઉપર હસ્તાક્ષર લેતા ભાઈબેનોની વાત કરી. વળી કેનેડામાં પૂ. શ્રીના સંગથી વ્યસન-રહિત થવાની વાત સર્વેશ્વરીએ કરી. એની સાથે ઝામ્બીયાની યાત્રા દરમ્યાન મળેલા મીસ્ટર પોલની વાત પણ થઈ. આજે વળી એક ભાઈ પોતે શીર્ષાસિન કરે છે તેણે પોતાનો પ્રશ્ન રજૂ કરતાં કહ્યું, ‘શીર્ષાસિન કરવાથી આંખના નંબર ઓછા થાય?’ વળી એક બીજો પ્રશ્ન પણ પૂછાયો, ‘હાર્ટ એટેક પછી આપ દવા લો છો?’

એ ઉપરથી ‘શિવોડમ્’ની ગોળીઓ પૂ. શ્રી લે છે તેની પણ ચર્ચા થઈ. વળી અહીં વસતા નાનાં બાળકો ભગવાન તરફ વળે એ અંગે શું કરવું એવા પ્રશ્નોના જવાબમાં પૂ. શ્રીએ કહ્યું, ‘મા બાપ જ સવારે ઉઠીને ટી. વી. જોતા હોય, બાટલી લેતા હોય કે સીગારેટ ફૂંકતા હોય! એ માબાપના બાળકો શું શીખે? માબાપે જ પોતે જાગ્રત થવાનું છે.’ વગેરે વાતો થઈ.

આજે વિવિધ ચર્ચાઓ થઈ. સમયસર ભોજન લેવાનું બને છે. મગ, ભાત, પૂરી બનાવવામાં આવે છે. ભોજન બાદ આરામ.

આજે અમેરિકાના બીજા રાજ્યોમાં જવા માટેની વિમાનની ટીકીટ લેવામાં આવી. પૂ. શ્રીએ કહ્યું, ‘શ્રી ભગવાનજીભાઈ પણ સાથે આવે તો સત્સંગનો આનંદ આવે.’ આજે સર્વેશ્વરી કામ અંગે બહાર જાય છે. થોડો થાક અનુભવતાં પૂ. શ્રી એકલા જ પ્રવચન અંગે જાય છે. આવીને આરામ કરે છે. સર્વેશ્વરી થોડી ડાયરીનું વાચન કરે છે. હરિ: ઠું

તા. ૨૧-૧૧-૮૧ શનિવાર, કારતક વદ દસમ,
વિ. સં. ૨૦૩૮, સ્થળ : સાન્ફ્રાન્સીસકો, અમેરિકા.

સમયસર બધો જ કાર્યક્રમ નિયમ મુજબ થયો. આજની સાડા અગિયારની મુલાકાતમાં યાત્રા વિશે જ વાત થઈ. એક ભાઈને બદરીકેદાર, ગંગોત્રી, જમનોત્રી જવું હતું, તેના બે પ્રશ્નો હતા. ૧. મારે યાત્રા કેવી રીતે અને ક્યાંથી શરૂ કરવી? ૨. મારે દાન કરવું છે તો ક્યાં ક્યાં કરવું?

પૂ. શ્રીએ બંને પ્રશ્નોના જવાબ આપવામાં દોઢ કલાક એકધારી ચર્ચા કરી! જેમાં ક્યાંથી ક્યાં જવું, ક્યાં ઉતરવું, શું ભાડું, ભોજન વગેરેની બધી જ વાતો વિગતવાર કરી, જેથી બીજા કોઈને પ્રશ્ન પૂછવાનો રહ્યો જ નહીં. સમય થઈ જતાં સૌ વિદાય થયા.

પૂ. શ્રીએ મગ, ભાતનું ભોજન લીધું. ભોજન બાદ આરામ કર્યો. આજે સવારથી એકધારો વરસાદ વરસતો હતો. પરિણામે ઠંડી વધી હતી. આજે ધ્યાનની બેઠક બંધ હતી.

પૂ. શ્રી ૧૯૭૮ માં અમેરિકા આવ્યા ત્યારે શ્રી સન્મુખ-ભાઈને ત્યાં રેયોન હોટલમાં ઉતર્યા હતા, તે ભાઈને ત્યાં તેમના આગ્રહને અનુસરી આજે સાંજના સત્સંગનો કાર્યક્રમ રાખ્યો હતો. શ્રીદેવીબેન સર્વેશ્વરીનાં સ્વજન થાય. તે બેને સર્વેશ્વરીને સાડી આપવા પ્રયત્ન કર્યો. સર્વેશ્વરીએ અસ્વીકાર કર્યો. તે બેને કહ્યું, ‘તારા જીવનનું તે તો કલ્યાણ કરી દીધું. ખૂબ ખૂબ સુખી થાઓ.’ આજની સત્સંગની એ બેઠકમાં માતાજીની માંદગી, સેવાની જ વાતો થઈ.

ત્યાંથી પ્રવચનમાં જવાનું બન્યું. આજે પ્રવચન બાદ પોણો કલાક સર્વેશ્વરીએ પોતાના પ્રભુમય જીવનપર વાર્તાલાપ આપ્યો. ઉતારાપર આવી આરામ. હરિ: ઠું (કમશ:)

મૌન દશાબ્દી પર્વનિમિત્તે
એક અનોખો અર્ધ

અર્પિતા જોષી

Communication (વાર્તાલાપ) : વિચારોની આપ-લેની ક્રિયા.

Language (ભાષા) : એક વર્ગની વ્યક્તિઓ અથવા પ્રાણી-ઓએ બનાવેલું Communicationનું માધ્યમ.

Speech (વાણી) : શબ્દ ઉચ્ચારવાની ક્રિયા, જેમાં મગજ, જીભ, મોઢાના સ્નાયુઓ, સ્વર પેટી ને શ્વાસનો સમન્વય થઈ સ્વર કે ધ્વનિ પ્રગટે છે. એ સ્વર ધારેલી ભાષામાં, Communicationના હેતુથી પ્રગટ છે.

Vow of Silence (મૌન) : સ્વૈચ્છિક વાણીનો સંયમ—Voluntary Control of Speech.

આ બધી વ્યાખ્યાઓ શા માટે? પૂ. માના મૌનની ગૂઢતાને સમજવાના પ્રયાસ કરવા માટે. ૧૯૮૫ માં પૂ. માએ મૌન લીધું, સૌએ તે તદ્દન સહજ રીતે સ્વીકારી લીધું, ને સાથે જ પૂ. માની સ્લેટે વિસરાવી પણ દીધું કે પૂ. મા મૌનમાં છે. કારણ? કારણ પૂ. માએ આપણી સાથે Communication (વાર્તાલાપ) બંધ નથી કર્યું. (એ માટે પૂ. માનો ઘણો ઉપકાર), ને ભાષાનાં બંધન પૂ. માને નડતાં જ નથી.

પૂ. મા મૌનમાં છે, પણ પૂ. માનું આ મૌન અબોલ નથી. બ્રહ્માંડના સર્વ સ્વરો, શબ્દોને ડૂબાવી શકે, ને સમાવી શકે એવો શાંતિનો અથાગ મહાસાગર છે. ને પૂ. મા સતત એ નિરવ શાંતિમાંથી અત્યંત મૂલ્યવાન એવાં મોતી બિંદુઓ સ્લેટ-પર વેરી વેરી જીવમાત્રનું કલ્યાણ કર્યા જ કરે છે.

આ તો Loud Speakerનો જમાનો છે. પોતાનો અવાજ વધુમાં વધુ લોકો સુધી પહોંચતો કરવા સર્વ કોઈ સાધારણ માણસ, નેતા, સમાજ સેવક, વ્યાપારી—સૌ કોઈ માર્કમાં બરાડા પાડ્યા જ કરે છે. વાયદાઓ આપ્યા જ કરે છે, પોતાના ગુણગાન ગાયા જ કરે છે. તેથી જ આ Noise Pollutionનો પણ જમાનો થઈ ગયો છે. એ બોલી, એ ભાષા શબ્દો નહીં પણ અર્થહીન ઘોંઘાટ થઈને રહી જાય છે. તેવા આ જૂઠી બૂમાબૂમ ને ફરેબી શોરબકોર વાતાવરણમાં સનાતન સત્ય ને શાંતિનો અનંત નાદ એટલે પૂ. માનું મૌન. આખી દુનિયાના પ્રમુખો, રાજનૈતિકો બોલી બોલીને શું મેળવી રહ્યા છે : યુદ્ધ, આતંકવાદ, ગરીબી, અશાંતિ.

પૂ. માએ વિના બોલ્યે કેટલી બધી ને કેવી ઉચ્ચ કોટીની પ્રવૃત્તિઓ કરી : સ્વર્ગારોહણનું Expansion (વિસ્તરણ) અને એની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા, યોગતીર્થની જળહળતી જ્યોત, ગુજરાતના ભૂકંપની અવર્ણનીય સહાય ને હૂંફ, ૧૦ મેડીકલ કેમ્પ, ૨ નેત્રયજ્ઞ, ૫ કેલગીરી શિબિરો, ૧ પનામા શિબિર, દૂર સુદૂર વસેલા બાળકોના હિતાર્થે ૧૦ વાર વિદેશ—ભારત ભ્રમણ, મહા પર્વ—સંનિધિ પર્વ, અમેરીકા દેશ દર્શન યાત્રા, ઓસ્ટ્રેલિયા—ન્યુઝીલેન્ડ—હવાઈ યાત્રા, ફૂલવાડીઓ, અન્નવસ્ત્ર વિતરણ અને સાથે હજારો જીવોનો આત્મિક ઉદ્ધાર ને બધી જ પ્રવૃત્તિ-

ઓ સહિત પોતાની અંગત સાધના : ઉપવાસ, નિર્જળા, પ્રણામ, જપ, અતિનિયમિત—અવિરત. પૂ. માનું મૌન ભૂલથી પણ તૂટ્યું નહિ, ૧૯૯૮ ના ભયંકર અકસ્માત વખતે પણ નહિ!

દશ દશ વર્ષના વાયરા વીતી ગયા. પૂ. માએ કંઈક કેટલાય શિખરો સર કર્યા. કેવી અદ્ભુત રીતે મૌન અકબંધ સાચવી રાખ્યું. એ વિચારથી પૂ. માના એ મૌનની વિરાટતાના અચાનક દર્શન થયાં. ૧૦ વર્ષ વીતી ગયાં ત્યારે એકાએક પૂ. માના અનુપમ અને સર્જનશીલ મૌન પ્રત્યે અહોભાવ પ્રગટ્યો. દશ વર્ષ બરોબર એક પેઢી (Generation) ગણાય, ૨ પંચવર્ષિય યોજનાઓ, ૨ ચૂંટણીઓ... દશ વર્ષ એ ખરેખર બહુ લાંબો ગાળો છે એવું ધ્યાનમાં આવતાં પૂ. માના 'જિતેન્દ્રિય' સ્વરૂપનાં દર્શન થયાં.

પૂ. મા માત્ર વર્તનથી જ પ્રેરણા ધરે છે. પણ હું એટલી બધી મૂઢ કે પ્રેરણા લઈ મૌનને જીવનમાં ઉતારવાનો વિચાર— એ મહામૌન આગળ 'દશ વર્ષ'નો આંકડો લાગ્યો ઠેઠ ત્યારે— આવ્યો. પૂ. માની ડાયરીમાં એક વાત વાંચી હતી :

'સમુદ્ર કિનારાના પથ્થરોને સ્નાન કરાવ્યા જ કરે છે, જ્યાં સુધી એ પથ્થરોની કાળાશ ધોવાઈ જાય નહિ ત્યાં સુધી, સમુદ્રની આ ક્રિયા ચાલુ જ રહેશે. તેમ જ પ્રભુ પણ જીવની કાળાશ ધોયા જ કરે છે.'

આ વાક્ય પૂ. માના સ્વભાવને પણ લાગુ પડે છે. મારા જેવાને મૌનની પ્રેરણા મેળવવામાં જો ૫૦ વર્ષ વીતી જાય, તો કદાચ પૂ. મા ૫૦ વર્ષ આ મૌનનો મહાયજ્ઞ કર્યા જ કરે.

પૂ. માના મૌનની દશમી સાલગીરાને મહોત્સવ માની ઉજવવાનું મન થયું. પૂ. મા સાથે આ વિષય પર વાત થઈ

હતી ત્યારે પૂ. માએ કહેલું કે જે મૌન ધારણ કરે એ જ જાણી શકે, મૌન વિષે લખી શકે. એટલે પૂ. માની જ પ્રેરણાથી આ મહોત્સવ મનાવવાનો માર્ગ પણ જડી ગયો કે પૂ. માને વધાવવા આપણે પણ મૌનની જ ભેટ ધરવી પડે. પણ કેટલી? ને કેવડી? મૌનના આ મહાસાગરના એક બુંદનું માપ શું?

ગણત્રી માંડતાં પૂ. માએ ૩૬૫x૧૦ વર્ષ એટલે ૩૬૫૦ દિવસ મૌન ધારણ કર્યું. તદ્ઉપરાંત, ૩ વર્ષમાં ૩૬૬ દિવસો આવ્યા. એટલે તે જોડતાં, ૩,૬૫૩ દિવસનું કુલ મૌન પૂ. માએ કર્યું. તો એ જ આંકડો પકડીને આપણે ઓછામાં ઓછા ૩,૬૫૩ કલાકનું મૌન કરવું જોઈએ એવું લાગ્યું. મહોત્સવ કંઈ એકલા તો ના જ ઉજવાય! એટલે ન્યુજર્સીના સત્સંગીઓ સામે એ પ્રસ્તાવ મૂકાયો. સૌએ વિચાર વધાવ્યો ને યથાશક્તિ મૌનના કલાકો નોંધાવ્યા. અરે, માત્ર નોંધાવ્યા જ નહિ, કિન્તુ નોંધાવ્યા હતા એથી પણ વધારે કલાકો મૌન રાખીને સૌએ પોતપોતાનું યોગદાન ભેટરૂપે ધર્યું. એટલે ધારેલા ૩,૬૫૩ કલાકોના બદલે ૫,૬૩૪ કલાકોનું કુલ મૌન થયું. પૂ. માએ જ આપેલો વિચાર, પૂ. માએ જ સૌમાં વસી મૌન ધારણ કર્યું, ને પૂ. માને કરાવવા હતા એટલા કલાક કરાવી લીધા.

સત્સંગીઓમાંથી શ્રી ચંદ્રકાન્તભાઈએ કહ્યું કે પૂ. માના મૌનના દશ વર્ષને પૂ. માના પ્રિય એવા ૧૦,૦૦૦ પ્રણામની પણ ભેટ ધરીએ. ફરી સૌએ પોતાની રીતે પ્રણામ નોંધાવી પણ દીધા, ને કુલ ૧૧,૨૩૦ પ્રણામ થઈ પણ ગયા. પૂ. મા કહે છે કે પ્રભુનું નામ લેવા માટે પણ પ્રભુની પાકી ઈચ્છા હોવી જોઈએ તો જ લેવાય. તો Thank you, Maa કે તમે પાકી ઈચ્છા કરીને ન્યુજર્સી સત્સંગી ભાઈ બહેનો પાસે તમારે કરાવવા હતા એટલા પ્રણામ અને મૌનના કલાકો કરાવી લીધા.

મૌનના આ કલાક અને પ્રણામ તમારા ચરણે સમર્પિત કરતાં:—
—અમને અમારી માનું અતિશય ગૌરવ છે.

—અમે ખૂબ કૃતજ્ઞતા અનુભવીએ છીએ—પૂ. મા અને પૂ. પ્રભુની—કે આવા સર્વ સમર્થની શીળી છાંયડીમાં અમે બેઠાં છીએ.

—તમારાં સદ્ગુણો અમારા જીવનમાં ઉતારી તમારું પ્રતિ-
બિંબ ઝીલી શકીએ એવી કૃપા કરજો.

આવા અનેક ભાવો મન અંતરમાં ઉછળી રહ્યા છે. એ સર્વ ભાવો સહિત અમારી—સુદામાના તાંદુલ સમી—ભેટ સ્વીકારજો એ જ પ્રાર્થના. પ્રણામ, જયકૃપાળુ મા.

દરેક સાધકે યાદ રાખવા જેવું છે કે પ્રખર પુરુ-
ષાર્થ, અડગ આત્મશ્રદ્ધા, ધ્યયને માટે મરી ફીટવાની
તત્પરતા તેમ જ સર્વપ્રકારનાં સંકટોને સહેવાની
તૈયારી, સફળતાને સમીપ લાવે છે ને સાધકને કૃતાર્થ
કરે છે. — યોગેશ્વરજી

આ દિવસો પણ ચાલ્યા જશે.

✱ સ્થાપત્ય કન્સ્ટ્રક્શન ✱

પ્રો. મનીષ હરિભાઈ ભોજાણી,

બિલ્ડર્સ એન્ડ ડેવલપર્સ,

મધુર કોમ્પ્લેક્સ, શનાળા રોડ, મહારાજા ટાઈલ્સ સામે,

મોરબી-૩૬૩૬૪૧.

ફોન : (ઓફિસ) ૨૨૧૩૮૧, (રહેઠાણ) ૨૩૦૨૨૨, ૨૨૬૯૦૩

પળે પળે પ્રભુનો પ્રસાદ

ડો. પ્રકાશ ગજજર

જ્યોતિષની ભાષામાં વાત કરીએ તો સાધના, આત્મા, યોગ, આધ્યાત્મિક વિકાસ વગેરેના ગ્રહો આજકાલ બહુ સારા લાગે છે. તમે ક્યાંય પણ જાઓ, ટોળું ગમે તે હોય, ઉપરની કે એમને લગતી બાબતો ઉપર કોઈક તો કશીક વાત કરતું સંભ-
ળાશે જ. એટલે કે આધ્યાત્મિક ને એવા વિષયોમાં લોકોને ખૂબ જ રસ પડવા માંડ્યો હોય એવો ભાસ થાય છે. પણ એક વખત મને જેમ પ્રશ્ન થતો હતો તેમ નિદાન થોડાક આત્માઓને તો એમ થતું જ હશે કે આધ્યાત્મિક માર્ગે પ્રગતિ કરવા આપણે કરવું શું? અનેક જવાબ છે. પણ મારા મતે પ્રાર્થના અને શુભ-
ચિંતન આધ્યાત્મિક વિકાસ માટેના સરળ રસ્તા છે. એ વિષે થોડું માર્ગદર્શક ચિંતવન અહીં આપું છું. ઉપયોગી થાય એવું છે.

● ‘નવો પ્રકાશ પ્રગટો, એ મારી પ્રાર્થના છે.’ આ આખી વિચારધારાની માંડણી છે પ્રાર્થના ઉપર. આરંભ કરવો હોય તો પેલા મહાન સંતની જેમ એવી વિનંતી કરી શકાય કે “હે પ્રભુ! મને પ્રાર્થના કરતાં શીખવો.” એ ભાવ થોડી વાર જામવા દેવો ને પછી ઉપરનું વિધાન મનમાં રટવું. સંભવ છે કે તરત જ એક નવી જ સમજનો ઉદય થશે. કદાચ થોડી વાર લાગશે. પણ ઉજાસ પ્રગટે ને પ્રગટે જ.

● ‘મારી સામે એક નવું જ દ્વાર ઊઘડે છે. સુખ, સમૃદ્ધિ અને સફળતા તેમ જ શાન્તિસભર દિવ્ય જીવનપ્રતિ હું પરમ શ્રદ્ધાપૂર્વક ડગ માંડું છું.’ જેમને દલીલોમાં જ રસ છે ને શંકા—

કુશંકાનાં કૂડાળામાં હાથે કરીને અટવાઈ રહેવાનું પસંદ કરે છે એમને જવાબ તો આપી શકાય. પણ હમણાં એ રીતે વેડફવા માટેનો સમય આપણી પાસે નથી. મારે એમ કહેવું છે કે વિચારમાત્રથી દ્વાર ઉઘડે છે. ના જ ઉઘડે તો એનો એ વિચાર ગૂંજ્યા કરવો. દ્વાર ખૂલશે જ. શાન્તિસભર દિવ્ય જીવન પ્રતિ પરમ શ્રદ્ધાપૂર્વક આગળ વધવાનું શક્ય બનશે જ. એમ સમજવું કે આ વિચાર એ એનો પ્રારંભ છે.

● ‘હું પ્રાર્થના કરું અને મને જે પ્રેરણા મળે તેને હું આખા દિવસ દરમ્યાન યાદ રાખું છું ને તેને અમલમાં મૂકવાનો પ્રયાસ કરું છું.’ બે ઘડી સમજો કે આપણે આજ સુધીમાં આ રીતે પ્રાર્થના કરી જ નથી કે આવા શુભચિંતનના માર્ગે ચાલ્યા જ નથી. કશો જ વાંધો નહીં. ભાવપૂર્વક નહીં તો ખાલી પોપટની જેમ પણ આ શબ્દોનું ગૂંજન તો શરૂ કરો! તમને અવનવી પ્રેરણા મળશે, નિરાળા ભાવ જાગશે, જીવનનું રૂપ બદલાવા લાગશે.

● ‘મને મળેલા પ્રત્યેક આશિષ માટે હું ઈશ્વરનો આભાર માનું છું.’ મારો અંગત અનુભવ કહું તો એક આ મંગલવિધાને મારા ઉપર અનેરા આશિષના ધોધ વહાવ્યા છે. આપણને જે કાંઈ મળ્યું છે એ માટે જ નહીં, જે નથી મળ્યું એના માટે પણ ઈશ્વરનો ખૂબ ખૂબ આભાર માનવાથી મનનું આયામ બદલાય છે, હૃદયની સૂક્ષ્મતા વધે છે, સમજણ ઊંડી બને છે અને એક નવી જ આશિષધારાનો અનુભવ થાય છે.

● ‘સંજોગવશ બદલાતા જતા મનોભાવ મારા ઉપર કોઈ જ નકારાત્મક પ્રભાવ પાડી શકતા નથી. હું ઈશ્વરદત્ત શાન્તિનું સ્વાગત કરું છું.’ આપણો એવો સ્વભાવ હોય છે બાહ્ય

સંજોગોથી અલિપ્ત રહેવાનું આપણા માટે મુશ્કેલ બને છે. પણ ઉપરનો વિચાર વારંવાર ચિંતવવાથી આપણે અંદર કે બહારના નકારાત્મક પ્રભાવોથી મુક્ત રહી શકીએ છીએ અને ઈશ્વરદત્ત શાન્તિની અનુભૂતિ માણી શકીએ છીએ.

● ‘હું પ્રશાન્ત અને એકાગ્ર છું. મારું જીવન અને મન-હૃદય ઈશ્વરમાં કેન્દ્રિત થયેલાં છે.’ આ પ્રકારના આત્મસંકેતની ખૂબી અને રહસ્યમયતા એ હોય છે કે અશાન્તિના ઓથાર વચ્ચે પણ આપણે દિવ્ય શાન્તિનો અનુભવ કરી શકીએ છીએ. વૃત્તિઓને વિખેરનારાં અનેક પરિબળો વચ્ચે પણ આપણી એકાગ્રતા સિદ્ધ રહે છે. મન અને જીવન જાણે સંકલ્પને અનુસરતાં હોય તેમ ઈશ્વરમાં કેન્દ્રિત થવા લાગે છે.

● ‘પરમાત્મા મારી તમામ જરૂરિયાતો પૂરી કરશે જ એવી મને અચળ શ્રદ્ધા છે.’ રખે કોઈ ઇચ્છા આસ્તિક ઉતાવળ કરીને એમ કહેવા લાગે કે આવું ભૌતિક કામ ભગવાનને ના સોંપાય. ના જી, સોંપાય જ. પણ અત્યારે એ ગોટે નથી ચઢવું. માનીએ કે ના માનીએ, આપણી જરૂરિયાતો ઈશ્વરદ્વારા જ પૂરી થતી હોય છે. ને જ્યારે એ વિષે અચળ શ્રદ્ધા હોય ત્યારે તો સમજવું કે એમ જ થવાનું છે.

● ‘મારી ક્ષતિઓ અને સીમાઓ માટે પ્રભુ મને પ્રેમભરી ક્ષમા આપે છે, ને હું તેનો હાર્દિક સ્વીકાર કરું છું.’ અહીં બનાવટી આદર્શવાદને કોરાણે મૂકવાની વાત છે. બ્રહ્મલીન શ્રી પુનિત મહારાજની જેમ આપણે પણ ભાવપૂર્વક પોકાર કરીએ કે, “જેવોતેવો પણ તારો... હાથ પકડ પ્રભુ મારો.” એ દયા અને ક્ષમાનો સાગર આપણને માફ કરવાને ગળે લગાડવા તત્પર જ હોય છે.

● ‘મારી વાણીમાં ઈશ્વરપ્રેરિત ઊર્જા અને સત્તાનું બળ છે.’ ઊંડી ફિલસૂફીમાં જવું નથી, ને એટલો અવકાશ પણ નથી. અન્યથા ‘શબ્દ’ ક્યાંથી ઊભો થાય છે ને જીભના ટેરવેથી કેવી રીતે બહાર આવે છે એ પ્રક્રિયા સમજવા જેવી છે. એની ચર્ચા ના કરીએ. વાણીને પ્રભુનો પ્રસાદ માનીએ. પોતાની જીભને ઈશ્વરનું વાજું માનીએ. છેક કેન્દ્રમાં એની જ સત્તા ને ઊર્જા કામ કરે છે એ ભૂલીએ નહીં.

● ‘મારો વિકાસ અને સફળતા માટે જરૂરી એવા વિચાર અને પ્રેરણા મને સતત મળ્યા કરે છે.’ સફળતા અને વિકાસને અધ્યાત્મ, ઈશ્વર અને સાધનાની સામે કોઈ જ વિરોધ નથી એ આરંભમાં જ સ્પષ્ટ કરી લેવું જોઈશે. પ્રયંડ પુરુષાર્થમાં અવ્વલ નંબરે રહી, વ્યવહાર જગતમાં બાહ્ય સમૃદ્ધિની ટોચ ઉપર રહેવામાં કાંઈ જ ખોટું નથી. મૂળ મુદ્દો છે આ બધી ઉપલબ્ધિઓ દરમિયાન મૂળ કેન્દ્ર જેવી ઈશ્વરીય ચેતના યાદ રહે છે કે કેમ. બાહ્ય સફળતા પણ જીવનનો જ એક અંશ છે.

● ‘ઈશ્વર મારી સાથે છે. એ મારી અંદર, મારા દ્વારા કામ કરી રહ્યો છે. આજે હું જે કાંઈ કરીશ એમાં એની પ્રેરણા અને ફાળો હશે જ.’ મજાની વાત છે. ઈશ્વર એના રંગમોલમાં ઘસઘસાટ ઊંઘતો હોય ત્યારે પણ એ ‘વિરાટ’ આપણી સાથે જ હોય છે. આ વિષે સભાન બનતાંની સાથે જ આપણને અનુભૂતિ થવા લાગે છે કે એ આપણા દ્વારા ખરેખર કામ કરે છે ને આપણને એ સતત પ્રેરતો પણ રહે છે.

● ‘ભૂતકાળને હું આશિષ અને શુભેચ્છાઓ આપીને મુક્ત કરું છું. મારી શક્તિઓને હું ધબકતા વર્તમાન ઉપર કેન્દ્રિત કરું છું.’ સદ્ભાગ્યે આવા ચિંતનની દિશામાં હવે આપણા અધ્યાત્મ-

યાત્રીઓનું વલણ વધવા લાગ્યું છે. ભૂતકાળને આશિષ આપવી, શુભેચ્છાઓ પાઠવવી અને એનો આભાર માનીને ભારમાંથી મુક્ત થવું એ મોટી વાત છે. ધબકતા વર્તમાન ઉપર કેન્દ્રિત થવું એ મોટી સાધના છે.

● ‘આખા બ્રહ્માંડમાં ઈશ્વરીય શક્તિઓ કામ કરે છે. પરમાત્માનું માંગલ્ય સર્વવ્યાપક છે.’ ચિત્રવિચિત્ર અનુભવો આપણને થતાં રહેતા હોય અને દુનિયા અથવા તો આપણી નાની દુનિયા—આપણને સતત અભદ્રતા અને અમંગલનો અહેસાસ કરાવતી હોય ત્યારે ઈશ્વરીય શક્તિઓ અને માંગલ્યની સર્વવ્યાપકતાનો સ્વીકાર કરવાનું કપરું બની જાય. પણ એ જ તો ખરો સમય છે જ્યારે આવાં મંગલવિધાન આપણને આનંદાનુભવ કરાવી શકે છે.

● ‘ઈશ્વરીય શક્તિ મને સર્વ રીતે સમૃદ્ધ બનાવે છે.’ સર્વાંગી સમૃદ્ધિ—ભૌતિક સમૃદ્ધિ અને વૈભવો પણ અધ્યાત્મ અને ઈશ્વરત્વના વિરોધી નથી જ, એ વાત આ દંભી યુગમાં ખાસ ભારપૂર્વક કહેવા જેવી છે. દલીલખોરોને જે કરવું—કહેવું હોય તેમ કરે. આપણે તો પોતાની સર્વ સમૃદ્ધિના કેન્દ્ર, મૂળ અને પ્રેરક બળ તરીકે ઈશ્વરને જ સ્વીકારવાના ને મંગલચિંતનમાં ગાજગાજીને એનો ઉલ્લેખ પણ કરવાના. આપણી સર્વ સમૃદ્ધિનું કેન્દ્ર ઈશ્વર જ.

● ‘મારામાં વસતી ઈશ્વરીય ચેતનાને લીધે હું શાન્તિ, સ્વાસ્થ્ય, સમતા અને સમૃદ્ધિનો અનુભવ કરું છું.’ એક આશ્ચર્યની અને પોતાના અનુભવમાંથી જન્મેલી વાત કહેવી છે. ‘ઈશ્વરીય ચેતના’ એ શબ્દગુચ્છ આપણા ઊંડાણમાં એક નવી ભાવધારા પ્રગટાવે છે. ‘ઈશ્વરીય ચેતના મારામાં વસે છે’

એ વિચાર એક વિરાટ છતાં સૂક્ષ્મ ઊજકિન્દ્ર છે. એના ઉપર એકાગ્ર થતાં જ શાન્તિ, સ્વાસ્થ્ય ને સમતા અનુભવાય જ.

● ‘મારી વાણી, વિચાર અને વ્યવહારમાં ઈશ્વરની દિવ્યતા પ્રગટતી રહે એની હું ખાસ કાળજી રાખું છું.’ હું આને પ્રાર્થના કરતાં વિશેષ તો જાગૃતિકારક શુભચિંતન કહીશ. માનવીનો મૂળ સ્વભાવ પાણીની જેમ નીચેના સ્તર તરફ વહેવાનો. એનું ઊર્ધ્વગમન કરવાનું છે. માટે ઉપરનું શુભચિંતન કરી સુદૃઢ સંકલ્પ કરવાનો છે કે આપણે ઈશ્વરની દિવ્યતાનું માધ્યમ બની રહેવાની કાળજી સતત રાખવાની છે.

● ‘શ્રદ્ધાપૂર્વક ઝીલતાં આવડે તો ઈશ્વર તો છૂટ્ટા હાથે દાન કરતો જ હોય છે. તો હું પણ કૃતજ્ઞ હૃદયે એનો અમાપ દાનવર્ષાનો સ્વીકાર કરતો રહું છું.’ અહીં બે જાગૃતિની વાત છે. ઈશ્વર દાનવર્ષા સતત કરતો રહે છે એ સત્યની યાદ પોતાની જાતને આપવાની છે અને આપણે એ ઝીલવાની સાથે જ નહીં, એ પહેલાં પણ કૃતજ્ઞતા દર્શાવવાની છે. સમજો કે આગો-તરી પહોંચ લખી દેવાની છે. પ્રયોગ ચાલુ રાખવા જેવો છે.

● ‘મારું મન, શરીર અને જીવનના સર્વ વ્યાપારોમાં ઈશ્વરની દિવ્ય વ્યવસ્થા પ્રગટવા લાગી છે. મારું હૃદય કૃતજ્ઞતા અને આનંદથી છલકાય છે.’ ઉપર આલેખેલાં શુભચિંતનોમાંથી જો બેચાર પણ આપણા હૃદયમાં બીજ બનીને વવાઈ જાય તો એ સમયે નહીં તો ઘણા ટૂંકા ગાળામાં એ અંકુરિત થાય, પલ્લવિત બને અને જીવનની સર્વ પ્રક્રિયાઓમાં ઈશ્વરની દિવ્ય વ્યવસ્થા પ્રગટવા લાગે જ. ભાવપૂર્વક આ ચિંતવવામાત્રથી પણ એવો આનંદ અનુભવાય.

અગાઉની સાધનાને ચેતનવંતી બનાવવાનું મન છે? તો

મૂળ મુદ્દો છે ઈશ્વર વિષે સભાન બનવાનો. આપણે સભાન નથી એવું નથી. પણ એ ઊંડી સભાનતાની ઊંડો સભાનતા નથી, એ એક સમસ્યા છે. ને એને આપણે જ ઉકેલવાની છે.

ઈશ્વર છે, છે ને છે જ. એ માટે કોઈ દલીલ કે તર્કનો આશ્રય લેવો નહીં. સ્વીકારથી શરૂઆત કરવી. ઈશ્વરને આપણામાં રસ છે. બાહ્ય જીવનના અનુભવોથી આપણને એમ પણ થતું હોય કે ઈશ્વર હોય તોપણ એને આપણામાં રસ હોય એવું કાંઈ લાગતું નથી. એ આપણો આજનો ખ્યાલ હોઈ શકે છે. વાંધો નહીં. માત્ર શુભચિંતન અને સરળ પ્રાર્થનાઓ દ્વારા એ બધી જ શંકાઓ નિર્મૂળ થઈ શકે છે. જીવનમાં ઈશ્વરનો પુનરોદય થઈ શકે છે.

એક સાવ ટૂંકો રસ્તો બતાવું? આ શબ્દો નોંધો.

● પ્રભુનો પ્રકાશ મારી અંદર ઝગમગે છે ને મારી આસપાસ પણ પથરાયેલો છે.

● પ્રભુનો પ્રેમ મને ધન્ય બનાવે છે.

● પ્રભુની શક્તિ મારું રક્ષણ કરે છે.

● પ્રભુની હાજરી મારું ધ્યાન રાખે છે.

● હું જ્યાં હોઉં ત્યાં પ્રભુ હોય જ.

તમને આ બધાથી વિપરીત અનુભવ થતો હોય તોપણ જો ભાવપૂર્વક આ શુભચિંતનનું ગૂંજન બેચાર વાર પણ કરશો તો તમને એના સુભગ પ્રભાવની અનુભૂતિ થવા લાગશે જ. ઈશ્વરની હાજરી, એનો પ્રકાશ, એનો પ્રેમ, એની ઊર્જા જીવનમાં ક્રિયાશીલ થશે જ.

સંકલ્પપૂર્વક આઠદસ દિવસ તો આ પ્રયોગ કરી જુઓ! તમને સમજાશે કે સાવ સાદી લાગતી આ પ્રક્રિયાનાં પરિણામ

કેવાં અદ્ભુત આવે છે. અધ્યાત્મ, સાધના, શ્રદ્ધા, દિવ્યતા એ બધા વિષેના તમારા ખ્યાલ એક નવું જ રૂપ ધારણ કરશે. જીવનમાં પરમાત્માનો પ્રવેશ એટલે શું કહેવાય એની અનુભૂતિ તમને અતિસરળ શુભચિંતન અને પ્રાર્થનાના પાવન પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરવાથી પ્રાપ્ત થશે.

દુનિયામાં તીર્થો તો અનેક છે, પરંતુ તપશ્ચર્યા કે સાધનાદ્વારા માનવ જ્યાં એક અથવા બીજી રીતે શાંતિ મેળવે છે, જ્યાં એનો અંતરાત્મા પરમાત્માના પવિત્ર પ્રેમરસમાં સ્નાન કરીને આનંદ પામે છે તે સ્થાનરૂપી તીર્થરાજનો મહિમા એને માટે સૌથી મોટો છે. દશરથાયલ પર્વત પણ એવું એક મહાન તીર્થ હતું. ત્યાં અદ્ભુત શાન્તિ વિરાજી રહેલી.

—યોગેશ્વરજી

ફોન : દુકાન : ૨૨૫૮૮૧૨ ઘર : ૨૬૬૪૦૭૮

મોબાઈલ : ૯૮૨૪૭૦૪૦૯૭

દીપક સી. મહેતા

❖ કૃષ્ણા ફિલ્મ્સ એન્ડ સ્ટુડિઓ ❖

૧, શ્યામ એપાર્ટમેન્ટ, કાકડીઆ કોમ્પ્લેક્ષ પાસે,
ઘોડદોડ રોડ, સુરત-૩૯૫૦૦૧

શ્રી શ્રી મા શારદાદેવી—કસોટીકાળ (૬)

(ગતાંકથી ચાલુ)

પ્રો. અરુણિકા મનોજ દરૂ

શ્રીરામકૃષ્ણના દેહાવસાન પછી શ્રીમાએ પોતાના શરીર પરથી એક એક કરીને બધા દાગીના ઉતારવા માંડ્યા. પણ ઠાકુરની ઈચ્છાથી હાથના સૌભાગ્યકંકણો રહેવા દીધાં. શ્રી મા આ ઘટના પછી નાની લાલ કિનારીની સફેદ સાડી પહેરતાં ઠાકુરનું કહેવું હતું કે હું મરી ગયો નથી, તમે અખંડ સૌભાગ્યવતી છો.

શ્રીરામકૃષ્ણના ગયા પછી શ્રીમાએ ઘણી તીર્થયાત્રા કરી. વૃંદાવન, હરદ્વાર, પ્રયાગ વગેરે તીર્થધામોમાં દર્શન કર્યાં વિરહવેદના તથા તીવ્ર વૈરાગ્યને કારણે તેઓ વ્યાવહારિક જીવન તરફ ઉદાસીન બની ગયાં હતાં. અલબત્ત જુદાં જુદાં મંદિરોમાં દેવદર્શન કરતાં તથા ત્યાં બેસી જપતપ કરતાં. ત્યારે અવારનવાર તેમને ઠાકુરનાં પણ દર્શન થતાં. એકવાર શ્રીરામકૃષ્ણના વિરહે માતાજી ખૂબ રડતાં હતાં ત્યારે એક રાત્રે ઠાકુરે દર્શન દીધાં અને કહ્યું : “અરે, તમે શા માટે આટલું રડો છો? હું તો અહીં જ છું. ક્યાં ગયો છું? ફક્ત આ ઓરડામાંથી પેલા ઓરડામાં ગયો છું” માતાજીનો શોક ત્યારબાદ કંઈક શમ્યો. જો કે વિરહની તીવ્રતામાં તેઓ એટલાં તો શ્રીરામકૃષ્ણમય બની જતાં કે તેમની જેમ જ સમાધિમાં ઊતરી જતાં તેમની જેમ જ બોલતાં, તેમની જેમ જ ‘ખાવું છે’ એવી માગણી કરતાં તથા તે જ રીતે ખાતાં પણ ખરાં. પાન ખાવાની રીત પણ એવી જ જવાબો પણ એવી જ રીતે આપતાં. એમના તે સમયના હાવભાવ બધું જ શ્રીરામકૃષ્ણ જેવું બની જતું. એમનું મન ત્યાંથી

જ્યારે સાધારણ ભૂમિ પર આવતું ત્યારે શ્રી મા કહેતાં :
“મારામાં શ્રીરામકૃષ્ણનો આવિર્ભાવ થયો હતો.”

શ્રીરામકૃષ્ણે તેમના ભત્રીજા રામલાલને પોતાની હયાતી દરમ્યાન જ શ્રીમાની થોડી જવાબદારી સોંપી હતી પણ શ્રી-રામકૃષ્ણના દેહાવસાન પછી એણે શ્રીમાના ભરણપોષણની જવાબદારી તો લીધી નહીં, પણ ઊલટાની તેમને માટે મુશ્કેલી ઊભી કરી. ત્રૈલોક્યનાથ શ્રીમાને માસિક સાત રૂપિયા મોકલતા હતા પણ રામલાલે કાલીમંદિરના ખજાનચી વગેરેને એમ સમજાવ્યું કે શ્રીમાને તેમના ભક્તો પાસેથી પૂરતા પૈસા મળે છે. તેથી તેમણે શ્રીમાને પૈસા મોકલવાના બંધ કર્યાં. ભક્તોની શ્રીમાને મદદ કરવાની અંતરની ઈચ્છા, પણ તેમની આર્થિક પરિસ્થિતિને કારણે તેઓ પૈસા આપી શક્યા નહીં અને શ્રીમાને ખૂબ ગરીબીમાં તે જીવનકાળ પસાર કરવો પડ્યો. ભવિષ્યની આગાહીરૂપ અગાઉથી જ ઠાકુરે શ્રીમાને કહ્યું હતું “કોઈની પાસે એક પૈસા માટે પણ હાથ ન લંબાવતાં, તમને સાધારણ કપડાં અને ખોરાકનો અભાવ નહીં રહે. ભક્તો તમને ખૂબ આદરમાન સાથે પોતાને ઘરે ભલે રાખે તોપણ કામારપુકુરનું તમારું પોતાનું ઘર સાચવી રાખજો, શાકભાજી ઉગાડજો, શાક તથા ભાત ખાજો અને હરિનામ લેજો.”

કામારપુકુર ત્યારે સમૃદ્ધ અને મોટી વસ્તીવાળું તથા કોલા-હલમય હતું. શ્રીમાનો સ્વભાવ લજ્જાશીલ, ગામના લોકો અભણ, સંકુચિત દષ્ટિવાળા અને માતાજી અસહાય વિધવા, ગરીબ સ્ત્રી. વિધવા છતાં ઠાકુરની ઈચ્છા પ્રમાણે તેમણે સૌભાગ્ય-કંકણો ધારણ કરી રાખેલાં. તેથી ગામમાં ખૂબ ટીકા થતી. એટલે તેમણે તે કંકણો કાઢી નાંખવા વિચાર્યું. પણ એક ઘટના-

એ તેમને તેમ કરતાં રોક્યાં. થયું એવું કે તેમને એકવાર ગંગા-સ્નાનની ઈચ્છા થઈ ત્યારે તેમણે જોયું કે સામેથી ઠાકુર આવે છે અને એમનાં ચરણોમાંથી જ ગંગાજી વહે છે એટલે તેમણે તો ઠાકુરને સ્વહસ્તે પુષ્પાંજલિ અર્પી. પ્રત્યુત્તરમાં ઠાકુરે કહ્યું : “તમે હાથમાંથી કંકણ કાઢશો નહીં” પછી સાંજે ગૌરીમા આવ્યાં તેમણે શ્રીમાને સમજાવ્યું કે ઠાકુર ‘ચિન્મય પુરુષ’ છે એટલે માતાજીને વૈધવ્ય હોય જ નહીં. વળી માતાજી ખુદ લક્ષ્મી છે, તે જો ભૂષણોનો ત્યાગ કરે તો આખું જગત લક્ષ્મી-વિહોણું થઈ જાય. આ બનાવ સમયે માતાજીએ શ્રીરામકૃષ્ણને નરેન એટલે વિવેકાનંદના શરીરમાં વિલીન થતા જોયા. આ ઘટના પછી શ્રીમાની લોકનિંદાની બીક ચાલી ગઈ. એમણે તે સૌભાગ્યકંકણો હાથમાં રહેવા દીધાં તથા નાની લાલ કિનારની સાડી પહેરવા માંડી અને આખર સુધી તેનો ત્યાગ કર્યો નહીં. બીજી તરફ ધર્મદાસ લાહાની બાળવિધવા દીકરી ભક્તિમતી પ્રસન્નમયી તરફ ગામડાંની સ્ત્રીઓને પૂજ્યભાવ હતો એણે ગામલોકોને સમજાવ્યાં. પ્રસન્નમયીએ ગામલોકોને ઠાકુર તથા માતાજી વિષે એમ કહ્યું કે એ બંને તો દેવતાના અંશ તરીકે જન્મ્યાં છે, ત્યારથી બધા ટીકાકારો શાંત થઈ ગયા.

એક તરફ ઉપવાસ એકટાણાં, શરીરશ્રમ તથા ગરીબાઈ બીજી તરફ કૌટુંબિક ક્લેશો, સગાંઓનું ઉદાસીન વલણ અને ત્રીજી તરફ ગામડાંનું સંકુચિત વાતાવરણ—આ ત્રિવિધ કષ્ટો-માંથી કામારપુકુર છોડે તો મુક્તિ મળે તેમ હતું, પણ ઠાકુરે કહ્યું હતું ‘કામારપુકુરમાં રહેજો’ એટલે અસહ્ય સ્થિતિમાં શ્રીમા ટકી રહ્યાં હતાં. કલકત્તાથી ભક્તોના વારંવાર સાદર આમંત્રણ આવવા લાગ્યાં. ‘મા’ના સંબોધનથી માતાજીનું મમતાળું હૃદય

નવેમ્બર : ૨૦૦૫

૨૭

પીગળવા માંડ્યું અને છેવટે તેમણે કામારપુકુર હંમેશ માટે છોડ્યું. અલબત્ત વચ્ચે વચ્ચે આવતાં ખરાં તથા કામારપુકુરની કુટિયા ખર્ચો કરી સારી સ્થિતિમાં રખાવતાં. કલકત્તા આવતાં પહેલાં પ્રસન્નમયીની સલાહ તેમણે લીધેલી. પ્રસન્નમયીએ કહેલું કે એ તમારા શિષ્યો તમારા દીકરા જેવા છે, માટે ચોક્કસ જાઓ. એમની સંમતિ પછી ઘણાંએ સંમતિ દર્શાવી અને શ્રીમાએ કામારપુકુર છોડ્યું.

શ્રીરામકૃષ્ણનું વરદાન ફળ્યું. શ્રીમાના અભાવના તથા એકલતાના દુઃખના દિવસો સમાપ્ત થયા. ભક્તિમતી પ્રસન્નમયીની સાચી સલાહ પ્રમાણે સંકોચશીલ લજ્જાળુ શ્રી મા સંન્યાસી ભક્તપુત્રો સાથે રહેવા કલકત્તા ચાલ્યાં ગયાં. ત્યારબાદ શ્રીમાની આર્થિકસ્થિતિમાં પણ ધીમે ધીમે સુધારો થયો. ભક્તોએ પણ આર્થિક સહાય આપવા માંડી એટલે દુર્ગાપૂજા દરમ્યાન બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવવામાં આવતું અને કોઈ દિવસ કશું ખૂટતું નહીં. ઉત્સવો ઉપરાંત પણ અતિથિઓ આવતા તેમની મહેમાનગતિ પણ શ્રીમા કરતાં. કોઈ દિવસ કોઈને ખાલી હાથે પાછા વાળતાં નહીં.

માતાજીના પિયરમાં આગળ ઉપર જોયું તેમ દેવી જગદ્દાત્રીની પૂજા થતી. એક વાર શ્રીરામકૃષ્ણના બધા ભક્તોએ પૂજાના સમય દરમ્યાન શ્રીમાને પિયર જયરામવાટી રહ્યા. શ્રીમા સહુને રસોઈ કરી પ્રેમથી જમાડતાં તેથી આખો દિવસ શ્રીમાને તથા તેમના માતૃશ્રીને ખૂબ કામ પહોંચતું. શ્રીમાના માતૃશ્રીને બધા દાદીમા કહેતા. દાદીમા પણ સહુ ભક્તોને દૌહિત્રો તરીકે સ્વીકારીને ખૂબ લાડ કરતાં. આમ શ્રીમા પોતાના જીવનના ચાર દાયકા વટાવ્યા પહેલાં જ, એક પણ

૨૮

અધ્યાત્મ

પુત્રને સ્વકૃપે જન્મ આપ્યો નહીં છતાં, માતૃસ્વરૂપે પૂર્ણપણે પ્રતિષ્ઠા પામી ચૂક્યાં હતાં.

આ સમયગાળા દરમ્યાન સ્વામી વિવેકાનંદ પરિવ્રાજકરૂપે ભારતનાં તીર્થસ્થાનોનાં દર્શને નીકળવાની ઈચ્છાથી શ્રીમાના આશીર્વાદ લઈ ગયા હતા.

શ્રીમાએ યોગિનમા સાથે પંચતપાનું વ્રત કર્યું. આ વ્રતમાં ઉનાળામાં અગાસી પર પાંચ હાથ દૂર છાણાં સળગાવવામાં આવતાં. ચારે બાજુ ભડભડતા અગ્નિનો તાપ, ઉપર આભે પાંચમો તાપ તે સૂર્યનો તાપ. તે પંચતપા વ્રતમાં આ પંચાગ્નિ વચ્ચે સૂર્યોદયથી તે સૂર્યાસ્ત સુધી ભૂખ્યાંતરસ્યાં સાત દિવસ બેસીને શ્રીમાએ કઠોર તપશ્ચર્યા કરી. તેથી તેમનું શરીર ગરમીથી કોલસા જેવું કાળું થઈ ગયું પણ મન ઘણું શાંત થઈ ગયું. આ વ્રતે દર્શાવી આપ્યું કે શ્રી મા કોઈ સામાન્ય સ્ત્રી નથી. સામાન્ય વ્યક્તિ આટલો તાપ સહન કરીને આવું આકરું તપ કરી શકે નહીં. એકવાર આ ઘટના પછી એક ભક્તે શ્રીમાને પૂછેલું : “આટલું બધું કરવાની આપને શી જરૂર હતી?” ત્યારે પ્રત્યુત્તરમાં માતાજીએ કહેલું “બેટા, તમારા માટે, છોકરાઓ શું આટલું બધું કરી શકે? આ માટે જ અમારે કરવું પડે.” આ કઠિન પંચતપાવ્રત પછી શ્રીમાનો શોક ઓછો થયો.

માતાજીને તેમના શરીર ધારણ કરવાનો ઉદ્દેશ સમજાવતી બે ઘટના એ અરસામાં બની. એક પૂનમની રાતે શ્રીમા ગંગા-મૈયાની શોભા નિહાળતાં હતાં ત્યારે તેમણે ઠાકુરના ચિન્મય દેહને પવિત્ર ગંગાના જળમાં ભળી જતાં જોયો. એવામાં સ્વામી વિવેકાનંદ આવ્યા. શ્રીરામકૃષ્ણની જય બોલતાં બોલતાં તેમણે બે હાથની અંજલિમાં એ જળ લીધું અને આસપાસની માનવ-

મેદની પર છાંટ્યું તેથી સહુને તરત મુક્તિ મળી. આ દર્શન અત્યંત સ્પષ્ટ હતું. આ દિવ્ય અલૌકિક દર્શને શ્રીમાને ઠાકુરના યુગાવતારની લીલા પૂરેપૂરી સમજાઈ તે સાથે એ લીલાની પુષ્ટિ માટે પોતાને હજુ મનુષ્યદેહ ધારણ કરી રાખવાની આવશ્યકતા છે તે પણ સમજાયું.

બીજો એક અપૂર્વ બનાવ બન્યો નાગમહાશય સાથેનો. એક દિવસ તેઓ માતાજીનાં દર્શન માટે આવ્યા. બીજા ભક્તો આવતા તે દાદર પર માથું અડકાડીને શ્રીમાને પ્રણામ કરી ચાલ્યા જતા. પણ નાગમહાશયે તો માથું એટલા જોરથી પછાડવા માંડ્યું કે લોહી નીકળવાના ભયે યોગાનંદજીએ તેમને રોકવા પ્રયત્ન કર્યો પણ એ તરફ તો નાગમહાશયનું બિલકુલ ધ્યાન જ નહીં. એક ભક્ત પાસેથી વાત સાંભળી શ્રીમાનું માતૃહૃદય દ્રવી ઊઠ્યું. તેમણે તરત જ તેમને પોતાની પાસે જ બોલાવી મંગાવ્યા. પછી તેમના માથે અને શરીરે હાથ ફેરવીને શ્રીરામકૃષ્ણનું નામ સંભળાવ્યું અને શાંત કર્યાં. તેમની આંખમાંથી ઠાકુરને યાદ કરતાં આંસુ વહેતાં હતાં તે શ્રીમાએ જાતે લૂછ્યાં અને એને પોતાને હાથે ખવડાવ્યું. નાગમહાશયનું ધ્યાન ત્યારે બાહ્ય જગતમાં બિલકુલ ન હતું. ફક્ત મુખેથી ‘મા’ ‘મા’ એમ બોલ્યા કરતા હતા. શ્રીમાને વરદ હસ્તે પ્રસાદ પ્રાપ્ત થતાં આનંદથી બોલવા લાગ્યા. બાપ કરતાં મા દયાળુ છે. બાપ કરતાં મા દયાળુ છે. આવા ભાવુક ભક્તોને સંભાળવા માટે પણ શ્રીમાને પોતાના જીવનની આવશ્યકતા સમજાઈ. ઉપરોક્ત બંને ઘટનાએ શ્રીમાને તેમના કર્તવ્યનું ભાન પૂરેપૂરું કરાવી દીધું. એટલે ઠાકુરનો વિરહ ભૂલી શ્રીમા તેમની સાથે અંતરથી તન્મય બની એમના કાર્યને પૂર્ણ કરવા મંડી પડ્યાં.

(ક્રમશઃ)

શ્વેતવસ્ત્રધારિણી સંન્યાસીની મા સર્વેશ્વરી

નારાયણ હ. જાની

પ્રભુપ્રાપ્તિ માટે જો કાંઈ વિશેષ આવશ્યક ગણાયું હોય તો તે ત્યાગ અને વૈરાગ્ય છે. જે વ્યક્તિના જીવનમાં એમનો અભાવ હોય તે બીજા ભૌતિક ક્ષેત્રે આગળ વધી શકે. કિન્તુ આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રે તો આગળ ન જ વધી શકે, કારણ કે રાગ કે આસક્તિના નિવારણવિના હૃદયમાં પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા થઈ શકતી નથી. જે હૃદયમાં રાગ હોય તે હૃદયમાં રામ રહી શકતા નથી. એક હોય ત્યાં બીજાના અસ્તિત્વનો સંભવ જ નથી બનતો.

વિરહ વ્યક્તિત્વ

સંસારમાં એવાં ઉદાહરણો બહુ ઓછાં જોવા મળે છે કે— માનવશરીર તો મળ્યું, પરંતુ સર્વ સામાન્ય મનુષ્યની સ્વભાવગત નબળાઈ તેમનામાં નાનપણથી જ ના હોય. એમને જોતાં એવું લાગે કે સંસારમાં આ કોઈ ભૂલો પડેલો જીવ આવી ગયો છે. પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરી આવું જ એક વિશેષ વ્યક્તિત્વ એવું એમનું જીવન જોતાં લાગે.

બાળપણમાં પૂ. મામાં ખૂબ જીદ. પોતે જે વસ્તુ પકડે તે છોડે જ નહિ. ૨૩વા માંડે તો એમને છાનાં રાખવાં મુશ્કેલ. જો કે પરિવારમાં સૌથી નાનાં, એટલે સહુના લાડકોડ પામેલાં. પિતાજી કાલીદાસજીનાં તે વિશેષ લાડકાં. એ પિતાજીએ જ એમનામાં આધ્યાત્મિક સંસ્કારોનું સિંચન કર્યું.

સવારે અને સાંજે કુળ પરંપરાના ઉપાસ્ય સંત કબીરની ગાદીએ પ્રણામ કરવાની, તેમનાં ભજનો ગાવાની ને તુલસીકૃત

રામાયણની ચોપાઈ ને દૂહાઓના શ્રવણની પ્રસાદી આ પૂજ્ય પિતાજી પાસેથી જ તેઓને મળેલી.

ઉદારતા

પૂ. માનો સ્વભાવ નાનપણથી જ ખૂબ ઉદાર. કોઈ પણ સારી વસ્તુ કોઈનેય આપી દેતાં તેઓને સહેજ પણ હીચહીચાટ થાય નહિ. કોઈ પણ વસ્તુ ગમે તેટલી કિંમતી હોય પણ પૂ. માને તેના પ્રત્યે મમત્વ કે આસક્તિનો ભાવ જ નહિ. કશા ઉપર મારાપણાનું લેબલ લાગવા દે જ નહિ.

પૂ. માની પસંદગી પણ ખૂબ ઊંચી. સારી વસ્તુ જ ગમે. એટલે એવી વસ્તુ ખરીદે ખરાં, પરંતુ તે વસ્તુનો પરિત્યાગ કરતાં, કોઈને આપી દેતાં, પૂ. માને સહેજપણ હીચહીચાટ અનુભવતાં મેં જોયાં નથી. પછી તે કોઈ સરસ પુસ્તક હોય, સરસ વસ્ત્ર કે સ્વેટર હોય, કિંમતી લેખિની કે ઘડીયાળ હોય, અરે, કિંમતી સોનાની વસ્તુઓ ક્યાં નથી હોતી? પૂ. મા બીજી ક્ષણે એનો નિકાલ કરી દે. ગીતામાં (અ. ૧૪, શ્લોક ૨૪) ગુણાતીત મહાપુરુષનાં લક્ષણો બતાવતાં કહ્યું છે. સુખદુઃખમાં તે સ્વસ્થ રહે છે એટલું જ નહિ પણ (સમલોષાસ્મ કાંચનઃ) માટી, પથ્થર તેમ જ સોનામાં તેનો સમાન ભાવ રહે છે. આ કિંમતી સોનું છે. માટે તેને ભરીને તિજોરીમાં મૂકો, એવો કોઈ વિચાર નહિ.

પૂર્વતૈયારી

પૂ. શ્રી સાથે ૧૯૮૦ મા રહેવા આવ્યાં, તે પહેલાં તેઓ સુરતના સાધના વિદ્યાલયમાં આચાર્ય હતાં. તે વખતે તેઓ રંગીન કપડાં પહેરતાં. શાળાના આચાર્યને શોભે એવાં વસ્ત્રો તો પહેરવાં પડેને? વળી તે વખતે તેઓની ઉમ્મર પણ નાની—ત્રીસ

આસપાસની. ભલે એ વખતે વસ્ત્રો રંગીન પહેરતાં, પણ પૂ. માનું આંતર કલેવર સાવ સાંસારિક આસક્તિ કે મમત્વના રંગોથી તદ્દન મુક્ત. એકદમ શુભ્રચિત્તા.

પૂ. શ્રી સાથેનો લગભગ સાડાચાર વર્ષનો વસવાટ—પૂ. માના જીવનનો સુવર્ણકાળ. પૂ. શ્રીનું સાન્નિધ્ય જ ખૂબ પવિત્ર છતાં પ્રેમભર્યું અને હૂંફાળું. એની તોલે સારી સૃષ્ટિની સુખ સાહ્યબી કે સંપત્તિ પણ ના આવે. એવી એ સર્વોત્તમ સાત્ત્વિક અવસ્થા જેમાં પ્રત્યક્ષ પ્રભુસમા સંતની છત્રછાયામાં જીવવાનું હોય, તો જીવને કશાની ઉણપ લાગે જ ક્યાંથી! વળી પૂ. માનું તો પૂ. યોગેશ્વરજીના ચરણે સર્વસમર્પણ હતું. પોતાના સ્વતંત્ર વ્યક્તિત્વનો લોપ કરીને જ—અહંને ઓગાળીને—પૂ. શ્રીના શ્રીચરણે આવેલાં. અહીં આવતાં પહેલાં પૂ. માએ પોતાની જાતને અને મનને ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં તાલીમ આપેલી. પરિણામે પૂ. મા એવું એક સરસ પાત્ર હતાં કે જેમાં ખૂણખાંચરે પણ કોઈ લૌકિક આસક્તિનો ભાવ રહેવા પામેલો નહિ. આ વ્યવહારુ જીવનમાં ખૂબ અઘરું લાગે.

કેવી અનાસક્તિ!

એકવાર (જાન્યુ-૨૦૦૫માં) પૂ. માનાં વિદેશનાં એક ભક્તે પૂ. માના શ્રી ચરણોમાં સોનાની બે બંગડી અર્પણ કરી. પૂ. માએ તે ભક્તના ભાવનો સ્વીકારતાં—બંને બંગડીઓ હાથમાં લીધી. જોયું કે સરસ છે—આંખોમાં અને મુખ ઉપર તેવા ભાવો તરી આવ્યા, પરંતુ બીજી જ ક્ષણે પાસે બેઠેલી બે બાળકીઓને એક એક સોનાની બંગડી દઈ દીધી! કેવી નિઃસ્પૃહતા! પોતે આવું દીધું છે એવો ભાવ કે ભાર પણ નહિ, તદ્દન તટસ્થ—સાવ સાક્ષીભાવ. પૂ. માને મન પોતાના પ્રભુ કે ગુરુદેવ

સિવાય-ની કોઈ પણ વસ્તુનું મૂલ્ય સાવ નગણ્ય!

પૂ. માએ પોતાના જીવનમાં સંપત્તિ ઘણી બધી જોઈ. સારા કામોમાં બીલકુલ નિરાપેક્ષભાવે તે ખર્ચતાં જ રહ્યાં. તેમનો સ્વભાવ લક્ષ્મીને કદી સંઘરવાનો કે કેદી બનાવવાનો નહિ. તેના સ્વામી બનવાનો નહિ. લક્ષ્મીને ફરતી રાખો, એવું એ માને.

ભોજનનો પણ ત્યાગ

પૂ. માનો ત્યાગ પણ બહુ ભારે. તેઓ પૂ. શ્રી સાથે રહેવા આવ્યાં, ત્યારથી પૂ. શ્રી અને પૂ. મા જમીન પર બેસી સાથે ભોજન લે. તો પૂ. શ્રીનો એ નિયમ કે તેઓ પોતે જ પોતાના ને પૂ. માના ભાણામાં વાનગીઓ પીરસે. તે પછી બંને જમે.

પૂ. શ્રી પૂ. માનો સ્વભાવ અને સ્વાદરૂચિ જાણે. એટલે પૂ. માને જે વાનગીઓ વધારે ગમે, તેવી વાનગીઓ બનાવવા સૂચનો કરે.

૧૮ માર્ચ, ૧૯૮૪ ના દિવસે સાંજે પ્રવચનમાં જતાં પહેલાં પણ પૂ. શ્રીએ તે દિવસના કાંદીવલીના યજમાન શ્રી બાબુભાઈ મહેતાને પહેલાં ખીચડી બનાવવા કહ્યું, પરંતુ શ્રી બાબુભાઈ તે વાત સાથે સમંત ના થયા. તેઓએ પૂ. શ્રીને કહ્યું, “આપ આજે મારે ત્યાં પધાર્યા છો, હું તેને મારું અહોભાગ્ય સમજું છું. તો આજે આપને ખીચડી નહિ જમાડું.” પૂ.શ્રી શ્રી બાબુભાઈનો ભાવ જોઈ પ્રસન્ન થયા ને કહ્યું, “તો ભલે અમારે માટે શીરો બનાવો. પણ સાથે થોડા બટાટા પૌવા બનાવજો, કારણ પૂ. માને ગળ્યું બહુ પ્રિય નથી.”

તે દિવસે પૂ. શ્રીએ જમતી વખતે પૂ. માના ભાણામાં જે પીરસ્યું ને પૂ. માએ ખાધું—બસ, તે પૂ. માનું છેલ્લું ભોજન

બની રહ્યું, The last Supper. તે પછી પ્રવચનના મંચ ઉપર જ પૂ. શ્રીએ પ્રવચન કરતાં કરતાં પોતાના પાર્શ્વ તનુનો પરિત્યાગ કરી દીધો.

આ ઘટનાએ પૂ. માને ઘણો આઘાત પહોંચાડ્યો. પૂ. શ્રીના અગ્નિસંસ્કાર પછી કોણ જાણે કેમ પૂ. માથી ખાવાનું જ છૂટી ગયું! પૂ. માને થયું, ‘જે મહાપુરુષે કેટલા બધા ભાવપૂર્વક અમને જમાડ્યાં, તો હવે શું જમવું હતું! ભલે શરીર પડી જતું.’ સર્વસમર્પણ તો હતું જ. એટલે એક આંતરિક વિશ્વાસ. પૂ. શ્રીને જીવાડવાં હશે તો જીવાડશે, જોઈએ અન્નવગર જીવાય છે કે કેમ!

શ્વેતવસ્ત્રધારિણી

અને તે પછીના આજે સાડીવીસ વર્ષથી અન્નવગર—અરે, મીઠા પણ વગર પૂ. મા જીવી રહ્યાં છે. એક અન્નત્યાગિની માનો જન્મ થયો. સાથે સાથે વસ્ત્રપરિધાન પણ બદલાઈ ગયું. મા સર્વેશ્વરી તે દિવસથી શ્વેતવસ્ત્રધારિણી સંન્યાસિની બની ગયાં! જગતે ભાગ્યે જ જાણ્યાં કે જોયાં હોય તેવાં એક આંતર ત્યાગ—વૈરાગ્યને શ્વેતવસ્ત્રદ્વારા અભિવ્યક્ત કરનારાં—મા સર્વેશ્વરી બની રહ્યાં. હે મા! આપના એ શ્વેતવસ્ત્રધારી સંન્યાસી-પણાને અમારા કોટિ કોટિ વંદન હો, વંદન હો, વંદન હો.

એમણે પોતાના ગુરુ શ્રી યોગેશ્વરજીની જેમ, ભગવું ધારણ ના કર્યું. એમણે શ્વેતવસ્ત્રોને પ્રાધાન્ય આપ્યું. પૂ. માને શ્વેતરંગ એટલા માટે ગમે કે એમાં જરા સરખો ડાગ પડે તો તુરત જ ધ્યાન ખેંચાય. પૂ. માને આવું શ્વેતવસ્ત્ર જેવું પવિત્ર અને ડાઘરહિત જીવન ગમે.

સામાન્ય માન્યતા એવી કે એકાંતમાં રહીએ તો જ આત્મિક

નવેમ્બર : ૨૦૦૫

૩૫

સાધના થઈ શકે. પૂ. માએ જનસમૂહની વચ્ચે વસીનેય આત્મિક સાધના શી રીતે થાય, તે પોતાના જીવનદ્વારા બતાવ્યું. પૂ. માએ પૂ. શ્રીના એ શબ્દો સાચા કરી બતાવ્યા કે ઋણાનુ-બંધ પ્રમાણે ભલેને શરીર ગમે ત્યાં રહે, પરંતુ સાધકનું મન ક્યાં રહે છે, તે મહત્ત્વનું છે. વનમાં વસવા છતાં, મન સાંસારિક ઘરમાં હોય તે બને, કિન્તુ પૂ. મા સાધકોની વચ્ચે વસીને પણ પોતાના મનને ભગવાનમાં કે ગુરુચરણોમાં કેમ રખાય, તે બતાવી રહ્યાં છે. કેવો સંયમ, કેવાં ત્યાગ અને વૈરાગ્ય! પ્રભુ-કૃપા વિના સંસારના સમુદ્રમાં વસવા છતાં સાવ-કમળપત્રની જેમ-સાંસારિક જળથી અસ્પૃશ્ય શી રીતે રહેવાય-તે પૂ. માના જીવનમાં દેખાય છે.

પૂ. માનું સમગ્ર જીવન-આમ જુઓ તો એક ત્યાગી કે વૈરાગીનું છે, છતાં તેમનાં વસ્ત્રો કપાય કે ભગવાં નથી. એ શ્વેત છે. એટલે જ એ શ્વેતવસ્ત્રધારિણી મા સર્વેશ્વરી-સંન્યાસિની છે. બાહ્ય ત્યાગનાં કોઈ પણ ઉપકરણો ધારણ કર્યા સિવાય-એ સાચાં ત્યાગી છે-સંન્યાસિની છે જેની આજના યુગમાં અતિ આવશ્યકતા છે. પોતાના ગુરુની શ્વેતવસ્ત્ર ધારણ કરવાની પરંપરાને પૂ. માએ ઉજાળી છે. મહિમા ધર્યો છે. જય હો એવાં શ્વેતવસ્ત્રધારિણી માનો.

૩૬

અધ્યાત્મ

પ્રભુ સાથેનું અનુસંધાન-(૩)

(ગતાંકથી ચાલુ)

ઉન્મેશભાઈ મહેતા C.A.

ધ્યાન એ પ્રભુ સાથે અનુસંધાન કરવાનું એક બહુ જ સબળ સાધન છે. રોજ નિશ્ચિત સમયે અડધોથી એક કલાક ધ્યાન કરવાથી આપણે દિવસનો બાકીનો ભાગ પણ પ્રભુના અનુસંધાનનો અનુભવ કરી શકીશું. પોતાને અનુકૂળ આવે તે રીતે સગુણ કે નિર્ગુણ ધ્યાન અવશ્ય કરવું જોઈએ. આનંદ, શાંતિ, દિવ્યતા, પ્રેમ, કરુણા આ બધાં જ પ્રભુના ભાવરૂપ છે. આ ભાવને અંતરમાં ભરીને ધ્યાન કરવાથી આપણે પ્રભુ સાથે અત્યંત નિકટતા અનુભવી શકીશું. ધ્યાનથી અંતઃકરણમાં રહેલા કુસંસ્કારો દૂર થાય છે અને અંતઃકરણ શુદ્ધ થાય છે. ધ્યાનથી મનની કેળવણી થાય છે અને તે અંતર્મુખ અને એકાગ્ર થાય છે. ધીમે ધીમે આપણે એવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ કે સહજ ધ્યાન અવસ્થામાં જ આપણે જીવીએ.

આ ઉપરાંત પ્રાર્થના એ પ્રભુમય જીવન માટેનું એક ખૂબ જ અસરકારક સાધન છે. પ્રભુને ઉત્કટતા અને પ્રેમથી કરેલ પ્રાર્થનાનો જવાબ ચોક્કસ મળે જ છે. પ્રભુ સર્વજ્ઞ અને અંતર્યામી છે. તે આપણી બધી જ અપૂર્ણતાઓ જાણે છે. સુરદાસની જેમ ગાઈ ઉઠો.

“મૌસમ કૌન કુટીલ ખલ કામી,
ભરી ભરી ઉદર વિષય કો ધાવૌ,
જૈસે સુકર ગ્રામી,
મૌસમ કોન સબ પતિતનમેં નામી.”

પ્રભુ કરુણાના સાગર છે. તે તમારી અને તેની આડે આવતા તમામ અંતરાયો દૂર કરી દેશે. સાચા હૃદયથી કરેલ પ્રાર્થના પ્રભુને દોડીને તમારી મદદે આવવા મજબૂર કરશે. એક બાળક માને બોલાવે છે અને મા દોડતી આવે છે તો શું જગતપિતા અને જગન્માતા એવા પરમેશ્વર તમારો પોકાર સાંભળીને દોડીને નહીં આવે? પ્રભુનો પ્રેમ એટલો વિશાળ છે કે તમે તેનાથી વિમુખ હો છો તોપણ તે તમને ચાહે છે. તો તમે શ્રદ્ધા અને ભક્તિથી તેના તરફ અભિમુખ થાઓ તો તે તમને કેટલા ચાહશે? એટલે જ ભગવાન કહે છે કે મારા માટે બધાં જ સરખાં છે છતાં જે મને જ ભજે છે, મને જ યાદ રાખે છે તે મને અધિક પ્રિય છે. અને મારા ભક્તો જ્યાં મને પ્રાર્થના કરતાં હોય ત્યાં હું અવશ્ય હોઉં છું.

પ્રભુની મદદ વિના આ માયાનો મહાસાગર તરવો અશક્ય છે. કૃષ્ણ અર્જુનદ્વારા આપણને જ કહે છે કે આ માયાને પાર કરવી બહુ મુશ્કેલ છે પણ તું મારું શરણ લે તો હું જ તને એ પાર કરાવી દઈશ. આમ પ્રભુ જ આપણને તેને પામવા માટે અને અવરોધોને દૂર કરવા માટે સર્વ જ્ઞાન અને માર્ગદર્શન આપશે.

“ચિત્ત, પ્રાણ હું માં પ્રોતા, બોધ દેતા પરસ્પર,
એવા અખંડ યોગીને ભજંતા પ્રીતથી મને,
આપું તે બુદ્ધિનો યોગ જેથી આવી મને મળે.”

આમ સર્વ જ્ઞાનનો સ્ત્રોત એવા ઈશ્વર જ આપણામાં વિવેક, વૈરાગ્ય અને આત્મસંયમ જગાડશે.

પ્રભુમય જીવન જીવવાનો અર્થ એવો નથી કે આપણે આપણી સાંસારિક જવાબદારીઓ પ્રત્યે બેદરકાર થવાનું છે.

આપણી ફરજોને સંપૂર્ણપણે નિભાવતાં આ બધા કાર્યોમાં પણ આપણે પ્રભુને જ લઈ આવવાના છે. ‘જ્યાં જ્યાં નજર મારી પડે યાદી ભરી ત્યાં આપની’ આનો અનુભવ આપણે સંસારમાં રહેતાં કરવાનો છે. કર્મના બે પ્રકાર છે. બાહ્ય એટલે કે વ્યાવહારિક કર્મ અને આંતરિક કર્મ. આપણે બાહ્યકર્મ કરતાં કરતાં પણ આપણું આંતરિક કર્મ—સતત પ્રભુને જ સ્મરણમાં રાખવાનું અને પ્રભુમય જીવન જીવવાનું—કરવાનું છે. આ જ સાચો કર્મયોગ છે. આ ઉપરાંત જ્યારે આપણી પાસે સમય હોય ત્યારે પૂરેપૂરું ચિત્ત, મન અને શરીર નામસ્મરણ, ધ્યાન, સ્વાધ્યાય, ભજન વગેરેમાં પરોવવાનું છે.

પ્રભુ પરમકૃપાળુ છે. આપણા પ્રભુમય જીવન ગાળવાના પ્રયત્નો અને તેની કૃપા આ બંને થકી જ આપણું અંતઃકરણ શુદ્ધ થશે અને મન અંતર્મુખ અને સ્થિર થશે. જેમ મકાન પરની ધૂળ આપણા ઘણા બધાં પ્રયત્નો છતાં વર્ષાના એક ઝાપટા બાદ જ સદંતર ધોવાઈ જાય છે તેમ આપણા પ્રયત્નો પછી પણ આપણી અંદર રહેલા મેલને સદંતર ધોવાનું કામ પ્રભુની કૃપા જ કરશે. ચિત્ત નિર્મળ અને મન નિશ્ચલ તેની કૃપાવડે જ થશે. અંદરનાં આવરણો દૂર થતાં શુદ્ધ અંતઃકરણ, અંતર્મુખ અને સ્થિર મન અને ઉત્કટ ભક્તિ આ ત્રણેનું સંયોજન થતાં જ આપણને પ્રભુ સાથે અનુસંધાન પ્રાપ્ત થશે. આપણે અનુભવશું કે આપોઆપ જ આપણામાં શાંતિ, આનંદ અને પ્રેમની વર્ષા થવા લાગી છે. આ ઈશ્વરનો જ પગરવ છે. ઈશ્વર તેના ભાવરૂપ દ્વારા તમારા હૃદયમંદિરમાં પગલાં માંડે છે અને તમે ગાઈ ઉઠો છો:—

“થાય મુજ પર અમૃતવર્ષા,
પ્રભુ તારી જ કૃપા હું જાણું.”

આનંદ, શાંતિ ને પ્રેમ કેરું,
તું જ ભરે તરભાણું.
નાલાયક, કુટીલ અને કામી,
હું મને ખૂબ જાણું.
તો પણ કેમ આટલું તું વરસે,
એ જ ન મને સમજાણું.
આપ જ્ઞાન અને અનુસંધાન,
તારું નામ જ મારું નાણું.
મારા હૃદયના મંદીરીયામાં,
હું તને જ પીછાણું.
સદાયે તારી અવિરત કૃપાને,
તારો થઈને માણું.
થાય મુજપર અમૃતવર્ષા,
પ્રભુ તારી જ કૃપા હું જાણું.”

ઉપસંહાર:—

આમ પ્રભુમય જીવન જીવવાથી જ આપણું પ્રભુ સાથેનું અનુસંધાન થશે. પ્રભુપ્રત્યે જ્યારે ઉત્કટ પ્રેમ અને અનુરાગ થશે પછી આપણે તેને યાદ રાખવા ખાસ પ્રયત્નો નહીં કરવા પડે, તે આપણને સતત યાદ રહેશે જ, જેમ નાના બાળકને માને યાદ રાખવા પ્રયત્નની જરૂર પડતી નથી. પ્રભુનું જ નિત્ય સ્મરણ એ આપણો સહજ સ્વભાવ બની જશે.

પ્રભુ સાથેના અનુસંધાનમાં આ પછી આપણે સાતત્ય અને ઉંડાણ લાવવાનાં છે. પ્રભુ સાથેના અનુસંધાનના જુદા જુદા તબક્કાઓ છે. આપણે મુખ્યત્વે ત્રણ તબક્કામાંથી પસાર થવાનું છે. પહેલો તબક્કો છે જ્યારે આપણે કહીએ છીએ.

‘તસ્યૈવાહમ્’ હું તેનો જ છું, તમે સતત વિચારો છો કે “હું પ્રભુનો જ છું અને પ્રભુ મારા છે.” આ અનુસંધાનનો શરૂ-આતનો તબક્કો છે. આ પછી તમે પ્રભુ સાથે સીધી વાતચીત શરૂ કરો છો અને કહો છો “તવૈવાહમ્”—“પ્રભુ હું તારો જ છું.” પ્રભુ સાથેની તમે વધુ નીકટતા આ તબક્કામાં અનુભવો છો. તમે અને પ્રભુ સીધા સંપર્કમાં આવો છો.

અને ત્રીજા તબક્કામાં તમને જ્ઞાન થાય છે કે ‘ત્વમે-વાહમ્’—પ્રભુ અને હું એક જ છીએ ‘I am that’, પ્રભુ અને હું જુદા નથી એક જ છીએ, ‘સોહમ્’, ‘હું જ તે છું’, ‘હું જ ઈશ્વર છું’, ‘હું જ એ દિવ્યતા છું.’

હું આનંદ અનુભવું છું, હું શાંતિ અનુભવું છું તેમાંથી ‘હું પોતે જ આનંદ છું, હું જ શાંતિ છું અને જ્ઞાન પણ હું જ છું, આવો અનુભવ તમે કરશો.’

અને આમ જ્યારે પ્રભુકૃપાથી તમે તેની સાથે પૂર્ણ અનુ-સંધાન પ્રાપ્ત કરશો ત્યારે તમે અનુભવશો કે ‘ઈશાવાસ્યમ્’ ‘ઈદમ્ સર્વમ્’ ‘એકમેવ અદ્વિતીયમ્ બ્રહ્મ’ આ જગતમાં સઘળે એક જ દિવ્યતા વ્યાપ્ત છે, એ પરબ્રહ્મનું જ માત્ર અસ્તિત્વ છે અને ત્યારે તમે સાચી રીતે જાણશો કે અણુએ અણુમાં ધબકતું એ ગુપ્ત જીવન, એ ગુપ્ત પ્રકાશ અને એ ગુપ્ત પ્રેમ સાથે તમે એક છો અને બીજું બધું પણ એક જ છે, તે એકનું જ અસ્તિત્વ સઘળે વ્યાપ્ત છે. અને તમે ગાઈ ઉઠશો:—

તેરે અનુસંધાનસે પ્રભુ દશા ભઈ ઐસી,
અંદર દેખું તો ગુંજે ‘સોહમ્’ બહાર ‘તત્ત્વમસિ.’

આ જ આપણું લક્ષ્ય છે. આપણને મળેલ મનુષ્યજીવન અને સુલભ થયેલ દસે બાબતોનો આજ સાચો હેતુ છે. આને પ્રાપ્ત કરવા જ આપણે પુરુષાર્થ અને સાધના કરવાની છે.

આજે ધુળેટીના પવિત્ર દિવસે પ્રભુના રંગે આપણા રોમે-રોમને રંગવાનો જ દિવ્ય સંદેશ મારે આપ સૌને આપવાનો છે. આપ સહુ પણ પ્રભુમય જીવનથી અને પ્રભુકૃપાથી પ્રભુ સાથે અનુસંધાન પ્રાપ્ત કરો તેવી મારી હાર્દિક શુભેચ્છા અને પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના છે.

યોગનું પરમ પ્રાપ્તવ્ય તો પૂર્ણતા એટલે આત્મદર્શન, જગતમાં બધે જ આત્મદર્શન કે ઈશ્વરદર્શન ને વ્યક્તિ-ગત મર્યાદાઓને ખંખેરીને ઈશ્વરીશક્તિની પ્રાપ્તિ છે. શાન્તિ, નિર્વાણ, મુક્તિ, પરમાનંદ, એ બધાં જ ધ્યેય એ વિરાટ આદર્શમાં સમાઈ જાય છે. —યોગેશ્વરજી

ઘર : ૨૪૮૦૪૨૮ ઓફિસ : ૨૩૬૦૩૭૬

મોબાઈલ : ૯૮૨૪૨૧૫૨૬૭

ખેતીની સિંચાઈ માટે વિશ્વસનીય એન્જીન

“સત્યવાન” તથા “ચંદન”

૬, ૮ તથા ૧૦ હો. પા.

—: બનાવનાર :—

❀ કનેરીયા એન્જીનીયરીંગ વર્ક્સ ❀

૧/W, ભક્તિનગર ઈન્ડસ્ટ્રીયલ એસ્ટેટ, રાજકોટ-૩૬૦૦૦૨

પૂજ્ય યોગેશ્વરજીદ્વારા રચાયેલ

તુલસીકૃત રામચરિતમાનસનું રસદર્શન—૬

(ગતાંકથી આગળ)

સંકલન : નિર્ભયરામ કા. વૈષ્ણવ

પાર્વતીજીની રામકથા સાંભળવાની ઉત્કંઠા જાણી મહાદેવજી પણ સંતુષ્ટ થયા છે. હવે તેઓ ભગવાને અવતાર ધારણ શા માટે કર્યો તે દર્શાવતા કથાનો આ રીતે પ્રારંભ કરે છે.

કરો રામ અવતાર શ્રવણ, ચરિત પરમ મંગલ મનન;
નામ કથા ગુણ રૂપ અપાર, એનો કોણ જ પામે પાર,
છતાં કહું મુજ મતિ અનુસાર, સાદર વચનો સુણો રસાળ.
કારણ મુજને જે સમજાય, રામ પ્રકટ એ જેથી થાય;
કહી રહ્યો પ્રેમે તમને, સુણજો સ્વસ્થ કરી મનને.
હાનિ ધર્મની જ્યારે થાય, વધી અસુર અભિમાની જાય,
કુકર્મ કાયમ કાજ કરે, સમાજના સુખશાંતિ હરે,
ત્યારે વિવિધ રૂપ ધારી, સજ્જનના દે સંકટ ટાળી,
કૃપાનિધાન કરે લીલા, સ્વેચ્છાપૂર્વક અવનીમાં.

હણે અસુરને, દેવને રક્ષે, સ્થાપે ધર્મ;
વિસ્તારે યશ, એ જ છે રામજન્મનો મર્મ.

આમ કહી શિવજી વધુ સ્પષ્ટતા કરે છે. રામજન્મના તો અનેક કારણો છે પણ તેમાંના એક—બે હું તમને કહીશ.

જય અને વિજય નામના શ્રીહરિના બે દ્વારપાળ હતા. તેમને સનકાદિ મુનિના શાપથી હિરણ્યકશિપુ અને હિરણ્યાક્ષ નામના રાક્ષસ તરીકે જન્મ મળ્યો. હિરણ્યાક્ષને વરાહરૂપ ધરી માર્યો જ્યારે હિરણ્યકશિપુને ભક્ત પ્રહ્લાદને બચાવવા નરસિંહ-રૂપ ધરી સંહાર્યો.

આ બંને રાક્ષસો ફરી રાક્ષસ કુળમાં જન્મ્યા. તેને રાવણ

અને કુંભકર્ણ તરીકે આખું જગત ઓળખે છે.

બીજી કથા નારદજીએ વિષ્ણુ ભગવાનને આપેલા શાપની પણ પ્રસિદ્ધ છે.

નારદજીના તપથી ઈન્દ્રને બીક લાગી કે આ મારું દેવલોક ઈનીવી લેશે તેથી તેણે કામદેવને તપભંગ કરવા મોકલ્યો. પણ લક્ષ્મીપતિના ભક્ત પાસે તે હારી ગયો.

ગર્વીત થયેલા નારદને ભક્તિમાર્ગથી વિચલિત થવા ન દેવા વિષ્ણુ ભગવાને માયા કરી અને અંતે નારદજી તેમાં ફસાયા. રૂપાળી રાજકન્યા મેળવવા નારદજીએ પ્રભુ પાસે તેમનું રૂપ માંગ્યું. પ્રભુએ તેને તમારું હિત જરૂર કરશું તેમ કહ્યું. નારદજી સ્વયંવરમાં રાજકુમારીને પામવા હાજર થયા. વાનર જેવું મુખ થયું હોવાથી શિવજીના બે ગણ બ્રાહ્મણરૂપ લઈ આ બધું જોતા હતા.

સ્વયંવરમાં રાજકુમારીએ નારદજીની સામે પણ ન જોયું આથી શિવજીના ગણ હસ્યા અને મશ્કરી કરી તમારું મુખ તો પહેલાં જોઈ લ્યો.

નારદજીએ પાણીમાં મુખ જોયું તો વાનરરૂપ છતું થયું. ખીજાઈને બંને બ્રાહ્મણોને રાક્ષસ થવાનો શાપ આપી દીધો અને પ્રભુપાસે જવા ચાલી નીકળ્યા. રસ્તામાં જ કમલાપતિ મળી ગયા. તેમની સાથે લક્ષ્મીજી હતાં તેઓ જ રાજકુમારી સ્વરૂપે હતા. ક્રોધાવેશમાં મારા જેવા રૂપવાળા જ તમને સહાય કરશે તમે પણ મારી જેમ સ્ત્રીના વિયોગી થશો. તેવો શાપ દીધો.

ભગવાને શાપ સ્વીકારી લીધો. માયા હટાવી લીધા પછી નારદજી પસ્તાયા. પ્રભુની માફી માંગી. શાપ મિથ્યા થાય. મારું રક્ષણ કરો તેવી કાકલૂદી કરવા લાગ્યા!

શંકરજીના શતકનો પાઠ કરવાથી શાંતિ થવાનો ઉપાય

બતાવ્યો. આ બંને ગણ તે જ રાવણ—કુંભકર્ણ.

તુલસીદાસજી અહીં કહે છે :

સોરઠો—સુર નર મુનિ કોઉ નાહિં જેહિ ન મોહ માયા પ્રબલ ।

અસ બિચારી મન માંહિ ભજિઅ મહામાયા પતિહિ ॥

દેવતા, મનુષ્ય કે મુનિમાં કોઈ એવા નથી કે જેને પ્રભુની માયા મોહિત ન કરી શકે. આથી પ્રભુનું ભજન કરવું જોઈએ.

પૂજ્ય યોગેશ્વરજીએ આ પ્રસંગને વર્ણવવાનું ટાપ્યું છે. તેમણે મનુ મહારાજ અને શતરૂપાનો પ્રસંગ દર્શાવતાં કહ્યું છે :

મનુ મહારાજ અને શતરૂપા, માતપિતા સૃષ્ટિના અનૂપા;

ધર્મચરણ સદા કરનારા, પીડા અન્ય તણી હરનારા.

વૃદ્ધાવસ્થા આવતાં વૈરાગ્ય થતાં ગાઢ,

મનુને થયો વિચાર ના જાગ્યો પ્રભુનો રાગ;

ભક્તિ વિના જીવન બધું વીતી વ્યર્થ ગયું,

એ જાણીને એમના મનમાં દુઃખ થયું.

આમ વૈરાગ્યભાવ દઢ થતાં મનુજીએ પોતાના પુત્રને રાજ્ય સોંપી પોતાની પત્નીસહિત વનમાં ગમન કર્યું.

તુલસીદાસજી તેમનું વનમાં વર્તન કેવું થયું તે વર્ણવે છે:—

દોહો—દ્વાદસ અચ્છર મંત્ર મુનિ જપહિં સહિત અનુરાગ ।

બાસુદેવ પદ પંકસુહ દંપતિ મન અતિ લાગ ॥

ચૌપાઈ—કરહિં અહાર સાક ફલ કંદા ।

સુમિરહિં બ્રહ્મ સચ્ચિદાનંદા ॥

મુનિ હરિ હેતુ કરન તપ લાગે ।

બારિ અધાર મૂલ ફલ ત્યાગે ॥

શરૂમાં સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મનું સ્મરણ કર્યું. પછીથી શ્રીહરિની ઝંખના જાગી ફક્ત જળપાન પર રહીને તપ કરવા લાગ્યા.

પાણી પણ છોડ્યું અને ફક્ત હવે હવા પર જ રહી ધોર તપ આગળ વધાર્યું.

યોગેશ્વરજી કથા પ્રવાહ આગળ વધારતાં કહે છે; એક પગે ઊભા રહી તપ્યાં, નામ પ્રભુનું પ્રેમથી જપ્યાં, એવું તપ દેખી કરી દયા, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ પધાર્યાં. વરદાનને માગવા કીધું, ડગવા નવ મનને દીધું; અસ્થિપીજર જેવું શરીર, તોય દંપતીને ના પીડ.

શ્વાસોશ્વાસ પર ટકેલું દંપતી હાડપીજર સરખું બની ગયું છે. ત્યારે આકાશવાણીદ્વારા પ્રભુએ તેની તપસ્યાને ચકાસવા વરદાન માંગવા કહ્યું. ત્યારે ચેતનાનો સંચાર તેમને બોલાવે છે.

અમે તમારા ચરણમાં, તમે સર્વના નાથ,
સુખદ સુલભ સેવ્યે, તમે શમાવતા સંતાપ.

હિત કરતા અનાથતણા હો, નેહ હોય અમારે માટે જો,
વરદાન તો પ્રેમથી આપો, જુગજૂના કલેશને કાપો.
કૃપા એવી કરો ભરી આંખ, અમે દર્શન કરીએ નાથ.
થાય એ જ સ્વરૂપનું દર્શન, સંજીવનપ્રદાયક સ્પર્શન;
બીજી કામના અંતરમાં ના, કરો લોચન ધન્ય હવે આ.

દંપતીના પ્રિય શબ્દો કૃપાનિધાને ગળે ઉતાર્યાં. નીલકમલ અને નીલમણિ જેવું ઘનશ્યામ સ્વરૂપ લઈ પ્રભુ સન્મુખ આવી ઊભા રહ્યાં!

પ્રભુના પ્રગટ સ્વરૂપને જોતાં તૃપ્તિ થતી નથી. હષ્ટવિશમાં બે હાથ જોડી પ્રભુને પ્રણામ કરતા મૂક ઊભા રહ્યાં. પ્રભુએ હસ્તસ્પર્શ કરી તેમને જાગૃતિ અર્પીત કરી.

ત્યારે પ્રભુએ બંનેને કહ્યું : આપ ઈચ્છા મુજબ વરદાન માંગો.
વચન સુણીને જોડી હાથ, બોલ્યા મનુ મૂઢુ અંતર સાથ;
જોતાંવેંત જ ચરણકમળ, થઈ કામના પૂર્ણ સકળ.

એક લાલસા મનમાં તોય, સરળ—કઠિન જેવી પણ હોય;
લાગે મુજને કઠિન ભલે, સરળ થાય જો કૃપા મળે.
સુણી શબ્દ બોલ્યા ભગવાન, ભક્તો મારે માટે પ્રાણ;
અદેવ ના કેં મારે કાજ, ઈચ્છિત તો માગો વરદાન.

શિરોમણિ દાનીતણા, કૃપાતણા ભંડાર;
બોલ્યા મનુ, સર્જનતણા એકમાત્ર હે સાર.
તમારાસમા પુત્રને કેવળ ઈચ્છું છું;
અંતરના એ ભાવને કહો ધૂપાવું શું!
કરુણાનિધિ પ્રભુએ તરત તથાસ્તુ એમ કહ્યું,
લોચનમાંથી નેહનું નિર્જર દિવ્ય વહ્યું;
મારા સમાન પુત્ર ક્યાં મળશે મહીં મહીં,
ઈચ્છા પૂર્ણ કરીશ હું સ્વયં સુપુત્ર થઈ.

માતા શતરૂપાએ પણ પ્રસન્નતાપૂર્વક આજ માંગણી કરી. મનુ પણ હવે આગળની ઈચ્છા પ્રભુ પાસે પ્રદર્શિત કરતા કહે છે:—

પ્રભુના પદમાં પ્રણામ કરતાં મનુ પણ ભાવવિભોર વદ્યા,
પિતા પુત્ર પર રાખે તેવી પ્રીત તમારી હોય સદા;
મણિના વિના રહે નાગ નહીં, મીન નીરવિણ રહે નહીં,
જીવન મારું તેમ તમારા સિવાય કો'દિ ટકે નહીં.

મનુ મહારાજે પ્રભુને બંધવ્યા કે પુત્ર પણ બનો અને મને પુત્ર પ્રેમ એવો થાય કે હું તમારો વિરહ વેઠી ના શકું. પ્રભુએ ત્યારે કહ્યું:—

વચન સત્ય છે સત્ય જ મારાં, અભિલાષા સા પૂર્ણ કરીશ;
જીવન ધન્ય કરી બંનેનું, સુખ ને શાંતિ અનંત ધરીશ.

(કમશ:)

જીવનમુક્ત શાની—સંત નિપટ નિરંજન

પ્રો. ડો. ધર્મેન્દ્ર માસ્તર (મધુરમ્)

જન્મ ને ઘડતર

મહારાષ્ટ્ર સંતોની ભૂમિ છે. જ્યાં જ્ઞાનેશ્વર, તુકારામ, નામદેવ ને એકનાથ જેવા ઘણા પ્રસિદ્ધ સંતો થયા છે, પણ સાથે સાથે કેટલાક અપ્રસિદ્ધ સંતો જે થયા છે તેમાં સમ્રાટ ઔરંગઝેબના જમાનામાં ઔરંગાબાદમાં થયેલા ભગવાન દત્તાત્રયના ભક્ત એવા સાક્ષાત્કારી સંત નિપટ નિરંજન મુખ્યત્વે છે. આજે પણ ઔરંગાબાદમાં મરાઠવાડા ડો. આંબેડકર વિશ્વ-વિદ્યાલયના ગ્રંથાલયના પાછલા ભાગમાં તેમનું સમાધિમંદિર મોજુદ છે. જ્યાં તેમણે ઈ. સ. ૧૬૮૮ માં, આજથી ત્રણસો સાતવર્ષ પૂર્વે, જીવંત સમાધિ લીધી હતી.

એમનો જન્મ ઈ. સ. ૧૬૨૩ માં બુંદેલખંડના ચંદેરી ગામ ખાતે જિઝૌતિયા જાતિના ગૌડ બ્રાહ્મણ કુળમાં થયો હતો. એમની બાલ્યાવસ્થામાં જ એમના પિતાનું અવસાન થવાથી માતાએ જ એમનું લાલનપાલન કર્યું હતું. નાનપણથી જ એ કલાકો સુધી ભગવાનનું ભજનકીર્તન કરતા, રામલીલામાં ભાગ લેતા ને સાધુસંતોના સત્સંગમાં સમય વીતાવતા.

ઈ. સ. ૧૬૬૩ માં એ બરહાનપુર આવ્યા ને ત્યાંથી ઈ. સ. ૧૬૭૩ માં ઔરંગાબાદ આવીને ઔરંગપુરા વિસ્તારમાં એકનાથ મંદિર પાસે રહેવા લાગ્યા, ત્યારે આજીવિકા માટે તેઓ તારક્ષી—ચર્મનું કામ કરતા હતા ને બેગમપુરા પાસેના પહાડ-સિંગપુરામાં ઘાસની નાની શી કુટિર બનાવી તેમાં રહેતા હતા.

માતાનો ઉપદેશ ને વૈરાગ્યભાવ

ઈ. સ. ૧૬૬૭ માં માતાનો સ્વર્ગવાસ થયો. પણ તે પૂર્વે માતાએ ઉપદેશ આપતાં તેમને કહેલું : “બેટા, આ દેહ નશ્વર છે. ને જીવન ક્ષણભંગુર છે. એટલે મનુષ્ય તરીકે જે માનવ-શરીર મળ્યું છે તેનું મહત્ત્વ સમજો, પ્રયોજન જાણો અને તે મુજબ કર્તવ્ય અદા કરો. જે કહું છું તેનું આચરણ કરો. એ જ મારો ઉપદેશ છે.”

માતાના સ્વર્ગવાસ પછી એમના મનમાં વૈરાગ્યભાવ પેદા થયો. માતાની ચિંતા પાસે ઊભા રહી તેમણે માતાનો ઉપદેશ જીવનમાં ઉતારવાનો દૃઢ સંકલ્પ કર્યો. થોડા દિવસ તે માત્ર દૂધપર રહ્યા ને પછી દૂધ પણ તજીને માત્ર જળ પર જ રહેવા લાગ્યા, આમ, આહાર તજીને યોગાભ્યાસ કરી ધ્યાનયોગ કરતા રહ્યા. આમ, ત્રણ વર્ષ વીત્યા પછી એક વાર તેઓ વટવૃક્ષ નીચે ધ્યાનમાં બેઠા હતા ત્યારે સાક્ષાત્ ભગવાન દત્તાત્રયે પ્રગટ થઈ તેમને દર્શન આપ્યા. ને પ્રસન્ન થઈ કહ્યું : “ગુરુપૂર્ણિમાના દિવસે દેવગિરિ (આજનું દોલતાબાદ) ખાતે થનાર સંત સમાગમમાં હાજર રહો.” આ આજ્ઞા દઈ દત્ત ભગવાને તેમને શંખ આપ્યો, જે આજેય તેમના સમાધિ-મંદિરમાં પૂજાસમયે વગાડવામાં આવે છે ને તેમાંથી “ગુરુદત્ત, ગુરુદત્ત”ના સૂર સંભળાય છે.

તેમણે કહ્યું છે:—

માતાએ ઉપદેશ ભયા, હમને ફકીરી લિયા,
શહર છોડ કે જંગલ મન ભાઈ હૈ,
રાખે ન પાસ છદાય, જપના અલખ નામ,
યે નાલે મેં ચારોં ધામ, ગોકુલ દિખાઈ હૈ.

નામનું રહસ્ય

પ્રભુદત્તની આજ્ઞા મુજબ તેઓ દેવગિરિ ખાતેના સંતમેળામાં ગુરુપૂર્ણિમા પ્રસંગે ગયા. ત્યાં દત્તાત્રય—ભક્ત—સંતો નવનાથ, દાસોપંત, માનપુરી, જનાર્દન સ્વામી, એકનાથ, મધ્વ-મુનિશ્વર, શહાનૂરમિયા, મોમિન આસિફ, લંગોટ બિનઅંસારી, મુકુંદરાજ, અમૃતરાજ આદિ સંતો પરંપરા અનુસાર એકત્ર થયેલા હતા. એ વખતે ચર્પટનાથજી પણ ત્યાં આવેલા. એમણે બધાએ જુદા જુદા પ્રકારના ઝેરી જીવજંતુઓ એકઠા કરી કઢાઈમાં ભેળવીને એનો પ્રસાદ તૈયાર કર્યો. ને સંતો પંગતમાં બેસી તે ગ્રહણ કરવા લાગ્યા. ત્યારે સંતમેળામાં પહેલીવાર ગયેલા નિપટબાબાએ ગ્રહણ કરવાની બાબતમાં અવઢવ થઈ. એ જોઈને ચર્પટનાથજીએ તેમની પાસે જઈને કહ્યું : “જે કંઈ તમારા ભાગમાં આવ્યો છે તે મહાપ્રસાદ સમજી નિપટ લો,” આમ, ‘નિપટ’ શબ્દ એમનું નામ થઈ ગયું ને પાછળથી થયેલ એમના શિષ્ય ‘નિરંજન’નું નામ એમાં જોડાઈને એ ‘નિપટ નિરંજન’ નામ પામ્યા ને જીવનમુક્ત જ્ઞાની સિદ્ધયોગી તરીકે પંકાયા.

એ મહાપ્રસાદ ગ્રહણ કરતાંની વાર જ તેમનામાં અજબની ખુમારી પ્રગટી ને ચર્પટનાથજીએ સંપ્રદાયના નિયમ મુજબ દત્તાત્રયની આજ્ઞા અનુસાર તેમને ગુરુમંત્ર આપ્યો. એ મંત્ર મળ્યાથી એમનામાં ગજબનું પરિવર્તન આવ્યું ને તેમણે ઉદ્ગાર કાઢ્યા—

સહજ સમાધિ મુદ્રા લાગી, પીબત હૈ જો બ્રહ્મરસ પ્યાલા,
તનમન અંબિયાં ધુંદ હુઈ, તીનહુ લોક ભયો ઉજિયાલા.
જાતપાત કુછ ભેદ ન રાખો, પ્રેમ જગતકી હૈ એક માલા,
નિપટ કે ગુરુચર્પટ મૌલા, સુરા પિયાલ ગુરુ પ્યાલા.

ગુરુ શરણાગતિ અંગે તેમણે કહ્યું છે—

ઘટઘટમેં જલથલમેં વ્યાપક નિરાકાર નિશાનીજી,
નિપટનિરંજન ગુરુકે ચરનન, બારબાર બલી જાનીજી.

એ ગુરુ ચર્પટનાથજીએ પછી નિપટબાબાના આશ્રમમાં રહી તેમને હઠયોગ, રાજયોગ, કુંડલિની યોગ, લયયોગ, ષટચક્ર ભેદયોગ, ખેચરી કાયાકલ્પ, શબરીવિદ્યા આદિ યોગસિદ્ધિઓનું જ્ઞાન આપ્યું. એટલે વટવૃક્ષ નીચે એકાંતમાં કોપીનધારી એમણે યોગસાધના સતત કરવા માંડ્યાથી કુંડલિની જાગ્રત થઈ ને બધું તેમને સહજ થઈ ગયું.

એ અરસામાં સંત કબીર સાથે તેમને મુલાકાત ને સત્સંગ થયેલ. વળી મોગલ શહેનશાહ ઔરંગઝેબ તેમને હાથીપર બેસીને મળવા ગયા હતા ત્યારે—

હત્તીપર ચઢ આયો દિલ્લીકા રાજા,
ચઢ દીવાર ચલાવે નિપટ મહારાજા.

—મુજબ દીવાલને ચલાવ્યાના ને સૂક્ષ્મ શરીર ધારણ કરી મક્કાના બોર શહેનશાહને માટે લાવી આપ્યાના ચમત્કારો તેમના નામે નોંધાયા છે.

રચનાઓ

તેમની રચનાઓમાં (૧) નિપટનિરંજન ઔર આલમગીર ઔરંગઝેબકા સંવાદ. (૨) નિપટનિરંજન વજીરકા સંવાદ. (૩) નસીહત નામા. (૪) ફકીર ચાલીસા. (૫) બાબા કે પ્રતિ આલમગીર કે ઉદ્ગાર. (૬) અલીફ નામા તથા (૭) ઉપ-દેશાત્મક આધ્યાત્મિક બાની વગેરે હિંદીમાં મળે છે.

પ્રસાદીરૂપ તેમનું દત્તાત્રય ભજન—

નવેમ્બર : ૨૦૦૫

૫૧

ગુરુદત્ત નિરંજન વનમે,
ક્યા ઝૂલ રહે નિરગુણ મે.

જરા મુકુટ સીસ લટકે કંઠમાલા તિરસુલ મો,
ધ્યાન દિગંબર ગદા કમંડલ કુંડલ જ્યોતિકર નમો. ૧
પૂત વિભૂતી બીચ બદન શોભિત મૃગ છાલો,
ચંદ્રભાલ ઝલકમુખ મંડલ કુંડલ જ્યોતિ કરન મો. ૨
માયાનંદી કામધેનૂ રામ ચૌબીસ નામ દરસન મો. ૩
રંગરૂપ કુછ નહી બ્રહ્મકો સુરત બનાવત ગહેરી,
નિપટનિરંજન ગુરુદત્ત બનમેં રમત રહ્યો યજ્ઞવન મો. ૪

આલમગીર ઔરંગઝેબની મુલાકાત ટાણે તેમની સાથેના
સંવાદમાં મસ્ત અવસ્થામાં તેમણે ગાયું હતું—

હમ તો ફકીર ખુદ મસ્ત હૈ ખુદા પે ફિદા,
રહે જગસે જુદા કુછ લેના હૈ, ન દેના હૈ.
શાહો કી શાહ નહી હમેં કુછ પરવાહ—
ચેલા ચાટીકી ન ચાહ, તાના હૈ ન જાના હૈ.
મન હી મો નહાના ધોના, પવનકા ખાનાપીના,
આકાસ ઓઢના ઔર પૃથ્વીકા બિઘૌના હૈ,
કહૈ નિપટનિરંજન, સુનો આલમગીર,
સુનેહી મહલ બીચ સોના હી તો સોના હૈ.

નિર્વાણ ને ઉપદેશ

શિરગાંવ મઠપતિ ભીમ સો સીએ ગાયા મુજબ ‘સત્રાસો
પંચામ્રવે મોદ વિક્રમ મન અગહન વદિ એકાદશી નિપટ-
નિરંજન નિર્વાણ.’ આજેય ઔરંગાબાદમાં આવેલ તેમના
સમાધિમંદિરમાં તેમની પુણ્યતિથિ પ્રસંગે નિયમિત રીતે દર વર્ષે
જાત્રામેળો ભરાય છે ને અન્નદાન યોજાય છે.

૫૨

અધ્યાત્મ

તેમનો ઉપદેશ છે—અપની બુરાઈયોં પે અપની નજર કર.
દુનિયામેં બુરા ફિર દેખને ન પાવેગા. દિલકી સફાઈ કરો. યહી
પાદશાહી હૈ. જન્મ કી સુધારાર્થે રામનામ લીજીયે. નિપટ ઈસ
કલિકાલમેં, હરિ સુમિરન કર ચલ. કહે નિપટ નિરંજન સુનો
આલમગીર, કોઈ કાઉમેં મસ્ત, હમ ચાહમેં મસ્ત હૈ.

તેમણે ગણેશવંદનામાં—

કે નિપટ નિરંજન, સીસમેં સિંદૂર જાકે,
સૌ ગણેશ કે સુમિરન નિશદિન કીજીયે,
—કહીને ગણેશ મહિમા પણ ગાયો છે.

આવા સાક્ષાત્કારી સંત દત્તભક્ત હતા નિપટ નિરંજન.

(સંપૂર્ણ)

શ્રી યોગેશ્વર કૃપા

સંદીપ વેલ્ડીંગ વર્ક્સ

ગ્રીલ, દરવાજા, તેમ જ મેઈન ગેટના સ્પેશ્યાલીસ્ટ

તેમ જ

દરેક જાતનું રીપેરીંગ કામ કરનાર.

મોદી બંગલા, ઉમરા જકાત નાકા પાસે, સુરત-૩૯૫૦૦૭

ફોન : (૦૨૬૧) ૨૨૫૪૯૮૨, ૨૨૫૮૮૦૪

પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજીની અમૃતવાણી
પુરુષોત્તમયોગ

શ્રી યોગેશ્વરજી

(પૂ. શ્રીએ ભારતીય દર્શનશાસ્ત્રોના અર્કને લોકભોગ્ય શૈલી-માં સાધકોનાં જીવનને કંડારવા ૧૯૮૪ પહેલા પુરુષોત્તમયોગ, ધ્યાનયોગ, ભક્તિયોગ, ગીતા ઉપર પ્રવચનો આપેલાં. આ પ્રવચનોની ઓડિયો કેસેટો તૈયાર કરવામાં આવી છે. આ કેસેટમાં પૂ. શ્રીની જે વાણી સાંભળવા મળે છે તે પરમાત્માના અમૃતરસ સમી છે માટે ‘પૂ. શ્રીની અમૃતવાણી’ શૃંગલા શરૂ કરતાં આનંદ થાય છે. પ્રભુ સ્વરૂપે પધારેલા પૂ. યોગેશ્વરજીની અમૃતવાણી આજે પણ સાંપ્રત સમયમાં શીતળતા આપનારી ને ચિરંતન સાહિત્યને પુષ્ટિ આપનારી બની છે. —તંત્રી)

રાજનિતિજ્ઞો તરીકે વૃદ્ધ માણસો જ કામ કરતા હોય એટલે યુવાનોને જોઈએ તેવી તક મળતી નથી. એટલે હિંદુસ્તાનમાં કાયદો કરવો જોઈએ કે અમુક વર્ષ થયા પછી રાજકારણમાં સક્રિય રસ લઈ શકે નહીં. નિવૃત્ત થઈ જવું જ જોઈએ. ખલાસ! યુવાનોને જ સ્થાન આપો. આ બધી સત્તાની સાંઠમારીનો ધીરે ધીરે અંત આવી જાય. માણસ સમજી જાય કે આટલા વર્ષ થયાં એટલે આત્મચિંતન કરવું, લોકસેવા કરવાથી પણ સત્તાની ઈચ્છા નહીં રાખવાની, મને હવે ટિકિટ(ચૂંટણી માટે) કોઈ નહીં આપે. આટલા વર્ષ થયા એટલે બસ! ટિકિટને માટે હવે હું લાયક નથી. પ્રાચીન ભારતમાં આ જાતની પરંપરા ચાલતી હતી એ આપણને રામાયણ પરથી દેખાય છે.

મહર્ષિ વશિષ્ઠે તરત અનુમોદન આપ્યું મહારાજા દશ-રથની વિચારધારાને, અને કહ્યું કે તમે રામનો રાજ્યાભિષેક કરી શકો છો. તરત જ રામના રાજ્યાભિષેકની તૈયારી મહારાજા દશરથે કરાવી અને તરત જ નિર્ણય કરી લીધો કે મારે કોઈ પણ પ્રકારે રાજ્યશાસનમાં રુચિ રાખવી નથી. આત્મ-શાસનની વાતમાં રુચિ રાખવી. આત્મશાસનમાં હવે મારે રત રહેવું. રાજ્યશાસન ઘણું કર્યું હવે આત્મશાસન કરીને જીવનની ધન્યતાનો મહોત્સવ માણવો જોઈએ. જીવનને કૃતાર્થ કરવું જોઈએ.

આ જે પદાર્થો, જે રૂપો, જે રંગો, જે રસો, જે સત્તા ને અધિકારના પદો આપણે જોઈ રહ્યાં છીએ તે બધું જ ચેન્જેબલ (Changeable—પરિવર્તનશીલ) જેને આપણે કહીએ છીએ તેવું છે. એટલે પરિવર્તનશીલ છે. એક સરખા સ્વરૂપમાં રહી શકતું નથી. જે જેવું છે તે આવતીકાલે નથી. આવતીકાલે આજે જેવું છે તેવું નહીં, ને એક વાર ભવિષ્યમાં તે તદ્દન અદૃશ્ય થઈ જશે. આખાય સંસારનું આ સ્વરૂપ છે. અશ્વત્થ. ‘અ’=નહીં, ‘શ્વસ’=આવતી કાલે. આવતીકાલે આવા સ્વરૂપમાં રહેનારું નથી. નાશશીલ છે. પરિવર્તનશીલ છે. આ સંસારનું આખું સ્વરૂપ આવી વાસ્તવિકતાવાળું છે. એની અંદર જે આત્મા છે તે અપરિવર્તનશીલ, અવિનાશી છે. આત્માની અંદર કોઈ પણ પ્રકારનું પરિવર્તન થતું નથી પણ બહારનું જે પંચમહાભૂતનું કલેવર, સમસ્ત પ્રકૃતિમાંથી ઉદ્ભવેલું તે જગત વિનાશશીલ અથવા પરિવર્તનશીલ છે. અને એવા પરિવર્તનશીલ અથવા વિનાશશીલ જગતની મમતા ના કરવી જોઈએ, આસક્તિ ના રાખવી જોઈએ, શરીરની મમતા—અથવા આસક્તિ ના રાખવી જોઈએ.

નવેમ્બર : ૨૦૦૫

૫૫

સંસારના જેટલા પણ પદાર્થો, જેટલા પણ રૂપો ને રસો છે તે બધાયની પાછળ મોહિત ન થવું જોઈએ. પોતાના જીવનનું જે લક્ષ્ય છે તેનું નિત્ય નિરંતર સ્મરણ કરવું જોઈએ. આવો સંદેશો પુરુષોત્તમયોગના ‘અશ્વત્થ’ શબ્દ પરથી આપણને પ્રાપ્ત થાય છે. આ સંસારરૂપી વૃક્ષ અશ્વત્થ છે એટલા માટે ત્યાં ‘અશ્વત્થ’ શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો. આમ્ર વૃક્ષનો શબ્દપ્રયોગ કરત તો, નીમ વૃક્ષ શબ્દનો પ્રયોગ કરત તો, વટ વૃક્ષ શબ્દનો પ્રયોગ કરત તો આ જે પરિવર્તનશીલ જગત છે તે સંદેશની પ્રાપ્તિ આપણને થઈ શકત નહીં. સાચો સંદેશ તો અશ્વત્થ શબ્દના ઉપયોગથી થઈ શકે. એટલે જ ભગવાને અશ્વત્થ શબ્દનો ઉપયોગ વ્યવહારમાં કરતાં કહ્યું.

ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम्।

छन्दांसि यस्य पर्णानि, यस्तं वेद स वेदवित्॥

કઠઉપનિષદમાં કેટલાક શ્લોકો અને ભાવો ગીતાના શ્લોકો અને ભાવોની સાથે મળતા આવે છે. કઠઉપનિષદમાં યમદેવે નચિકેતાને કહ્યું હતું કે ‘**ऊर्ध्वमूलः अधः शाखः एषः अश्वत्थः सनातनः**’ હે નચિકેતા આ સંસારરૂપી વૃક્ષ ‘અશ્વત્થ’ કહેવાય છે. તે પણ સનાતન છે. કઠઉપનિષદમાં ‘સનાતન’ શબ્દનો ઉપયોગ થયો છે. ગીતાના ૧૫ મા અધ્યાયમાં ‘અવ્યયમ’ ‘અવિનાશી’ શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. પરંતુ બંનેના અર્થમાં કોઈ પણ પ્રકારનો તફાવત નથી. સામાન્ય વૃક્ષો કરતાં સંસારરૂપી વૃક્ષનું વર્ણન કરતી વખતે ભગવાને જુદી જાતના શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો છે. ઉપનિષદમાં પણ જુદી જાતના શબ્દનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

સામાન્ય વૃક્ષનાં મૂળ નીચે હોય અને શાખા તથા પ્રશાખા-

૫૬

અધ્યાત્મ

ઓ ઉપર તરફ ફેલાયલી હોય છે પણ ભગવાન જે સંસારરૂપી વૃક્ષનું વર્ણન કરી રહ્યા છે તે સંસારરૂપી વૃક્ષનું મૂળ ઉર્ધ્વ છે. આનું મૂળ ઉપર છે. પરમાત્માને જ્યારે આપણે બતાવીએ ત્યારે ઉપર બતાવીએ જ્યારે માણસ શરૂઆતની અવસ્થામાં હોય ત્યારે ઉપર માથું રાખીને પ્રાર્થના કરે છે. હે પ્રભુ! પરમાત્મા જાણે ઉપર છે. પછી માણસ ધીરે ધીરે આગળ વધે અને પ્રાર્થના કરે ત્યારે અંતરના અંતરતમમાં ભગવાન રહ્યા છે તેમ માની પ્રાર્થના કરે છે. પછી જ્યારે પ્રાર્થના કરે ત્યારે ભગવાન પોતાની ચારેય તરફ વ્યાપક છે તેમ માની પ્રાર્થના કરે છે. અને પછી પ્રાર્થના કરે ત્યારે કહે કે હે પ્રભુ! હું તે જ તમે, એક જ છીએ. આપણે બંને એક જ છીએ. અદ્વૈત અવસ્થામાં જ્યારે પહોંચી જાય ભક્તિદ્વારા અથવા જ્ઞાનદ્વારા ત્યારે પોતાની અંદર ને ભગવાનની અંદર તાત્વિક રીતે—વસ્તુતઃ કોઈ પણ પ્રકારના ફેરફાર જોતો નથી.

(કમશઃ)

આત્મસાક્ષાત્કાર અથવા ઈશ્વરદર્શન ના થાય ત્યાં સુધી સાધનાની આગેકૂચ ચાલું જ રાખવાની છે. ધ્યેયની પ્રાપ્તિ ના થાય ત્યાં સુધી ખોટો સંતોષ પામીને કે ફુલાઈ જઈને બેસી રહેવાની વૃત્તિ બરાબર નથી. તે વૃત્તિથી સદાયે સાવધ રહેવાનું છે.

—યોગેશ્વરજી

